

INEES
Introduction to EU
Education for
Secondary Schools

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

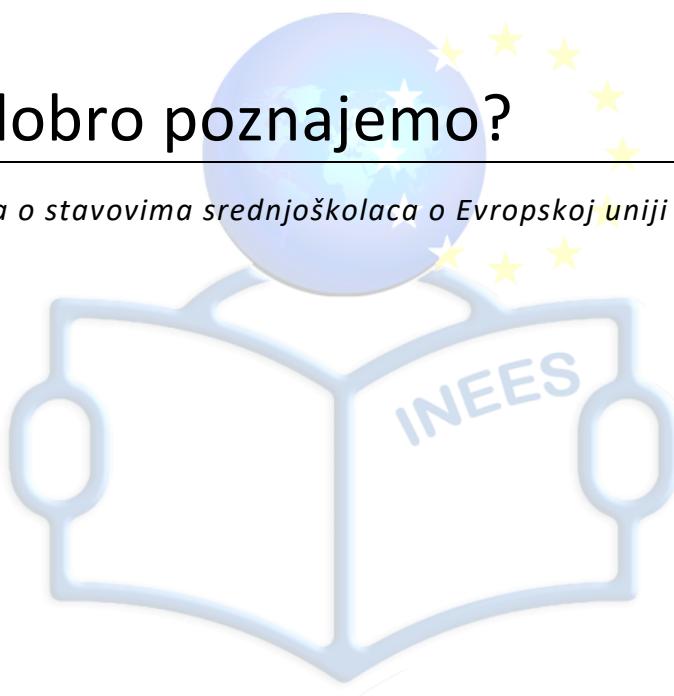
Koliko se dobro poznajemo?

Rezultati istraživanja o stavovima srednjoškolaca o Evropskoj uniji

Koliko se dobro poznajemo?

Rezultati istraživanja o stavovima srednjoškolaca o Evropskoj uniji

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАŽIVANJA О СТАВОВИМА СРЕДЊОШКОЛАЦА О ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

IZDAVAČ:

Visoka poslovna škola strukovnih studija
Vladimira Perića-Valtera 4
Novi Sad

ZA IZDAVAČA:

Dr Jelena Damnjanović, direktor

RECENZENTI:

Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu,
Univerzitet Privredna akademija
Doc. dr Tamara Gajinov, Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrktić, Novi Sad
Dr Đorđe Ćuzović, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

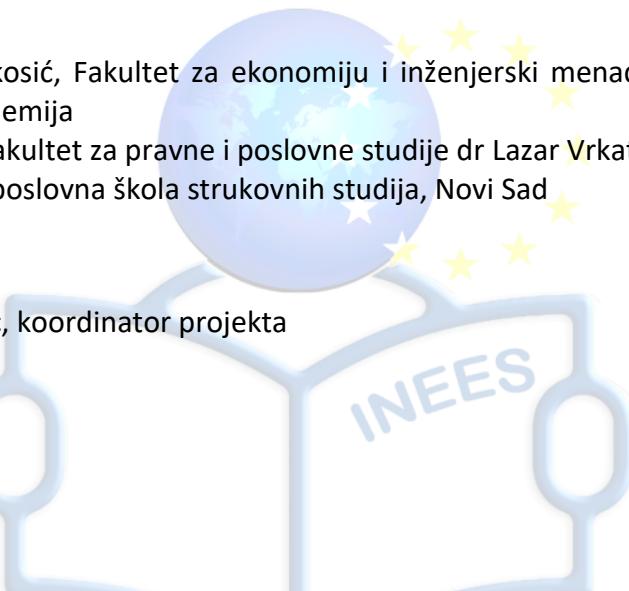
AUTORI:

Dr Ana Jovičić Vuković
Dr Nataša Papić-Blagojević, koordinator projekta
Dr Jelena Damnjanović
Dr Ivana Jošanov-Vrgović
Dr Biljana Stankov
Dragana Tomašević

ISBN:

Novi Sad, april 2022. god.

Publikacija *Rezultati istraživanja o stavovima srednjoškolaca o EU* izrađena je u okviru Žan Mone projekta „Uvod u Evropsku uniju: Edukacija u srednjim školama“, broj: 610767-EPP-1-2019-1-RS-EPPJMO-PROJECT, koji je finansirala Evropska unija, a sufinansirao Pokrajinski sekretariat za finansije

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

061.1EU:316.654-053.6(497.11)

KOLIKO se dobro poznajemo? [Elektronski izvor] : rezultati istraživanja o stavovima srednjoškolaca o Evropskoj uniji / [autori Ana Jovičić Vuković ... et al.]. - Novi Sad : Visoka poslovna škola strukovnih studija, 2022

Način pristupa (URL): <http://inees.vps.ns.ac.rs>. - Opis zasnovan na stanju na dan 29.4.2022. - Nasl. s naslovnog ekrana.

ISBN 978-86-7203-199-7

a) Европска унија - Ставови средњошколаца - Резултати истраживања – Србија

COBISS.SR-ID 65102857

Izvor naslovne ilustracije: Greek City Times. <https://greekcitytimes.com/2021/12/15/europe-sets-2022-year-of-youth-to-empower-and-celebrate-young-people/>

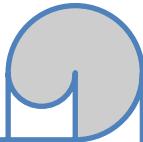

Podrška Evropske komisije za proizvodnju ove publikacije ne predstavlja odobrenje sadržaja koji odražava samo stavove autora i Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

Sadržaj

Uvod	4
Pregled prethodnih istraživanja	5
Stavovi građana u procesu pristupanja Srbije EU, sa posebnim akcentom na srednjoškolsku populaciju.....	5
Metodologija istraživanja.....	17
Rezultati istraživanja	18
Socio-demografske karakteristike uzorka.....	18
Informisanost o Evropskoj uniji	23
Stavovi o pridruživanju Srbije Evropskoj uniji.....	26
Znanje o Evropskoj uniji	36
Diskusija	42
Informisanje o Evropskoj uniji.....	42
Podrška pridruživanju Srbije Evropskoj uniji.....	43
Znanje o Evropskoj uniji	44
Zaključci.....	45
Reference	47
Prilozi.....	50
Prilog 1. Upitnik.....	50

O NAMA

Dr Jelena Damnjanović je profesor strukovnih studija i direktor Visoke poslovne škole strukovnih studija u Novom Sadu. Ključne oblasti kojima se profesorka Damnjanović bavi u svom naučnoistraživačkom radu odnose se na međunarodnu ekonomiju, Evropsku uniju, transnacionalne korporacije i strane direktnе investicije, globalizaciju, međunarodnu trgovinu i konkurenčiju.

Kao profesor po pozivu, održala je predavanja na International School of Florence 2013. godine, University of Geneva i City University of Hong Kong 2014. godine. Pored pomenutog, 2000. godine je dobila nagradu Kraljevine Norveške za izuzetna akademска dostignućа, a 2008. godine je bila član radne grupe Ministarstva infrastrukture Republike Srbije za izradu nacrtа Zakona o privlačenju stranih investicija.

Učestvovala je na konferencijama nacionalnog i međunarodnog karaktera i autor je velikog broja radova objavljenih u naučnim i stručnim časopisima. Pored navedenog, autor je i sledećih knjiga i udžbenika: „Međunarodna ekonomija“, „Međunarodno poslovanje“, „Trgovinski menadžment“ i „Srbija i zona slobodne trgovine jugoistočne Evrope“.

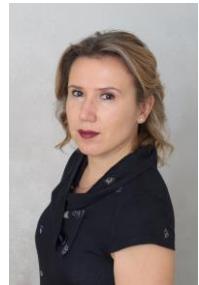

Dr Nataša Papić-Blagojević je profesor strukovnih studija i pomoćnik direktora za projekte u Visokoj poslovnoј školi strukovnih studija u Novom Sadu.

Sfera naučnog i istraživačkog interesovanja usmerena je na oblasti ekonomske statistike, visokog obrazovanja i primene statističkih modela u ekonomskim istraživanjima, u okviru kojih je objavila preko 50 naučnih i stručnih radova na konferencijama i u časopisima nacionalnog i međunarodnog značaja. Profesorka Papić-Blagojević ima sedamnaest godina predavačkog iskustva na predmetima koji se izvode na osnovnim i master strukovnim studijama.

Koordinator je Erasmus+ Jean Monnet projekta „Introduction to EU - Education for secondary schools (INEES)“ i član je projektnog tima Erasmus+ KA2 projekta „Professional Development of Vocational Education Teachers in Russia and Serbia with European Practices (PRO-VET)“. Učestvovala je kao rukovodilac ili istraživač u više razvojnoistraživačkih projekta, a kao istraživač i u Tempus projektu.

U 2018. godini izabrana je za naučnog saradnika na Institutu za ekonomiku poljoprivrede Beograd. Član je Statističkog društva Vojvodine.

Dr Ivana Jošanov-Vrgović je autor velikog broja naučnih radova, aktivan je učesnik brojnih domaćih i međunarodnih konferencija, a takođe je i autor i voditelj brojnih seminara i treninga iz oblasti komunikologije, menadžmenta ljudskih potencijala i organizacionog ponašanja.

U naučnoistraživačkom radu nastoji da dokaže povezanost između različitih aspekata ponašanja pojedinaca, grupa i organizacije i organizacionih performansi, kao i povezanost između kvalitetne prakse upravljanja ljudskim resursima i organizacionih performansi.

Dr Ana Jovičić Vuković je predavač u Visokoj poslovnoj školi stukovnih studija u Novom Sadu na predmetima iz oblasti turizma i menadžmenta. Zahvaljujući akademskom uspehu, bila je stipendista Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Erasmus Mundusa, Fonda za mlade talente, Nemačke službe za akademsku razmenu (DAAD), Austrijske agencije za međunarodnu mobilnost (OEAD), Fondacije Hemofarm i drugih organizacija.

U okviru programa usavršavanja i razmene boravila je na Univerzitetu BOKU u Beču, Univerzitetu u Splitu, Univerzitetu u Trstu, kao i na DID Deutsch Institutu u Berlinu i Minhenu.

Bila je angažovana kao istraživač na nacionalnim, pokrajinskim i Erasmus+ projektima i učesnik različitih programa neformalnog obrazovanja.

Autor je i koautor više od 60 naučnih radova i koautor udžbenika „Menadžment usluga“. Član je Centra za razvoj karijere, marketing tima i Kancelarije za projekte Visoke poslovne škole stukovnih studija u Novom Sadu.

U 2017. godini izabrana je za naučnog saradnika na Geografskom institutu „Jovan Cvijić“ SANU u Beogradu.

Dr Biljana Stankov je predavač u Visokoj poslovnoj školi strukovnih studija u Novom Sadu i koordinator za izdavačku delatnost. Osnovne oblasti njenog dosadašnjeg interesovanja i budućeg naučnog usavršavanja su: strane direktnе investicije, nacionalna konkurentnost, konkurentnost privrede i preduzeća, Evropska unija, međunarodna ekonomija i ekonomija evropskih integracija.

Organizator je međunarodnih naučnih konferencija i urednik zbornika saopštenja sa konferencija „Economic Development and Competitiveness of European Countries: Achievements-Challenges-Opportunities“ i „Economic Development and Competitiveness of European Countries: Challenges of Economic Integration“. Kao istraživač je bila angažovana u okviru razvojnoistraživačkih projekata, a trenutno je angažovana i kao administrator i verifikator u okviru Kartona naučnog radnika Vojvodine.

Biljana Stankov je kao autor ili koautor učestvovala na više od 40 naučnih konferencija, objavila više od 20 radova u naučnim časopisima i tematskim zbornicima nacionalnog značaja i 3 rada u okviru monografskih studija.

Dragana Tomašević je zaposlena kao asistent u Visokoj poslovnoj školi strukovnih studija u Novom Sadu. Osnovne i master studije je završila na smeru Evropska ekonomija i biznis na Ekonomskom fakultetu u Subotici. Tokom studija je stekla izuzetne kompetencije za razumevanje kako evropske, tako i međunarodne ekonomije, što omogućava i kritičko preispitivanje evropske ekonomije, njenih makro i mikroekonomskih, ekonomsko-političkih, sektorskih i granskih aspekata.

Dragana Tomašević je duži niz godina član marketing tima Visoke poslovne škole strukovnih studija u Novom Sadu, a u novije vreme i član Centra za razvoj karijere i stručnu praksu. Zalaže se za korektnu i otvorenu komunikaciju, kako sa učenicima srednjih škola, tako i sa studentima sa kojima sarađuje na vežbama. Autor je velikog broja radova koji su objavljeni na domaćim i međunarodnim konferencijama i u istaknutim časopisima.

Uvod

Pridruživanje Evropskoj uniji predstavlja strateški prioritet Republike Srbije. Prethodna istraživanja pokazala su da podrška građana evropskim integracijama godinama varira (Institut za evropske poslove, 2020; European Policy Centre, 2019; Ministarstvo za evropske integracije, 2019). Poslednje istraživanje, sprovedeno na opštoj populaciji u decembru 2019. godine od strane Ministarstva za evropske integracije, ukazuje da postoji minimalni porast podrške evropskim integracijama. Međutim, postavlja se pitanje da li je takav slučaj i među mladima.

U Srbiji se na godišnjem nivou objavi više različitih izveštaja i istraživanja čiji rezultati govore o stavovima građana po pitanju Evropske unije i pristupanja Srbije Evropskoj uniji. Međutim, izveštaji koji se tiču mlađih uzrasta od 15 do 20 godina, odnosno srednjoškolaca, dosada su objavljivani kao pojedinačni izveštaji. Ova populacija obično se pojavljuje kao jedan od segmenta u izveštajima koji obuhvataju sve starosne kategorije, gde joj se kao pojedinačnom segmentu ne pridaje posebna pažnja. Takođe, takvi izveštaji često ne analiziraju posebno pitanja koja su od suštinske važnosti za mlade, kao što su mogućnosti studiranja, zapošljavanja, prakse, volontiranja i dr. Istraživanja u kojima su mlađi izdvojeni kao posebna kategorija pokazala su da mlađi generalno imaju neutralan stav po pitanju EU, kao i da postoji tendencija rasta negativnih stavova (KOMS, 2018).

Istraživanje Studentskog udruženja BEUM (2014), koje ispituje populaciju srednjoškolskog uzrasta, ukazuje na primetan porast evroskepticizma kod mlađih. Podstaknuti činjenicom da će mlađi, odnosno srednjoškolci, biti značajna starosna kategorija koja će na budućem referendumu i odlučivati o ulasku Srbije u EU, nameće se potreba za sprovođenjem istraživanja u okviru ove posebne kategorije.

U skladu sa navedenim, ovo istraživanje ima dva cilja:

- Prvi, da izvrši sintezu i prikaže stavove mlađih kroz pregled literature, odnosno istraživanja koja su do sada sprovedena, ali da u fokus rezultata stavi mlađe srednjoškolskog uzrasta;
- Drugi, da putem primarnog istraživanja na uzorku srednjoškolaca u Srbiji dobije celoviti uvid u informacije u vezi sa stavovima ove starosne kategorije o Evropskoj uniji, njihovoj spremnosti da podrže proces pridruživanja Srbije EU, kao i o drugim važnim pitanjima koja se tiču Evropske unije.

U tom smislu, rezultati ovog istraživanja činiće osnovu za dalja istraživanja, ali i za kreiranje mera i aktivnosti koje će se koristiti za izradu predloga kampanja zagovaranja, i drugih aktivnosti, sa ciljem obezbeđivanja bolje edukacije i informisanja mlađih na temu Evropske unije. Takođe, izveštaj može poslužiti kao značajan izvor informacija za sve zainteresovane strane koje se bave mlađima i temama u vezi sa Evropskom unijom, a kojima članstvo u Evropskoj uniji može biti posebno značajno.

Pregled prethodnih istraživanja

Stavovi građana u procesu pristupanja Srbije EU, sa posebnim akcentom na srednjoškolsku populaciju

U okviru poglavlja biće dat kratak prikaz prethodnih izveštaja na temu stavova građana o pitanjima odnosa Srbije i Evropske unije u poslednjih sedam godina, odnosno u periodu od 2014. do 2020. godine. Posebna pažnja biće posvećena rezultatima istraživanja koja se tiču mladih kao posebne populacije.

Među poslednjim objavljenim rezultatima je istraživanje pod nazivom *Evropska orientacija građana Srbije - ispitivanje javnog mnjenja*, koje redovno sprovodi Ministarstvo za evropske integracije Republike Srbije. Kvantitativnim terenskim istraživanjem iz 2019. godine obuhvaćeno je 1.050 građana na teritoriji Republike Srbije, bez Kosova i Metohije. Rezultati daju uvid u stavove građana; međutim, ovo istraživanje ne izdvaja mlade kao posebnu kategoriju.

Ključni rezultati istraživanja ukazuju da se nakon rezultata iz jula 2019. godine, u kome je podrška članstvu u EU beležila 53%, u decembru 2019. godine ona beleži blagi rast, i iznosi 54%. Procenat onih koji se protive članstvu u EU je opao u odnosu na prethodni talas i iznosi 24%. Bez obzira na promene, i dalje više od polovine građana Srbije podržava ulazak Srbije u EU.

Od ukupnog broja anketiranih, 39% ispitanika ima pozitivnu asocijaciju na EU, dok je neznatno porastao broj građana koji imaju negativnu asocijaciju na EU. Da je članstvo Srbije u Evropskoj uniji pozitivna stvar, misli 42% građana, a loša je iz perspektive 22% stanovnika. Rezultati ukazuju na smanjenje broja onih koji smatraju da članstvo nije ni dobra ni loša stvar za Srbiju.

Koristi koje Evropska unija nudi građanima Srbije, prema mišljenju anketiranih, su: otvaranje više mogućnosti za zapošljavanje (16%), put ka boljoj budućnosti mladih (16%) i mogućnost da se slobodno putuje u zemlje članice EU (15%).

Od ukupnog broja anketiranih veći je procenat građana koji smatraju da oni lično ne bi imali koristi od pristupanja Srbije Evropskoj uniji (30%), nego što bi to važilo za njihovu državu (26%).

Sledeće istraživanje sproveo je Institut za evropske poslove i Ninamedia Research (2019) na uzorku od 1.206 ispitanika na teritoriji Republike Srbije, bez Kosova i Metohije, i objavio rezultate u okviru publikacije *Stavovi građana Srbije prema EU (2019)*. Metoda sakupljanja podataka je bila CATI, kvantitativno istraživanje u obliku kompjuterski podržanog telefonskog intervjuisanja.

Ključni rezultati istraživanja pokazali su da 43,1% građana Srbije odnos između Srbije i EU ocenuju ocenom 3, ocenu 2 je dalo 23,8% građana, ocenu 1 je dalo 15% građana, 13,9% ispitanika ocenilo je odnos sa ocenom 4, dok je ocenu 5 dalo 4,1% ispitanika.

Na skali od 1 do 5, prosečna ocena odnosa između Srbije i EU iznosi 2,68. Mladi od 18 do 29 godina ocenili su taj odnos sa nešto višom prosečnom ocenom, od 2,83. Takođe, više ocene su davali ispitanici visokog nivoa obrazovanja i stanovnici regije Zapadna Srbija sa Šumadijom.

Slika 1. Publikacija *Stavovi građana Srbije prema EU*¹

Od ukupnog broja ispitanih, 53% ispitanika podržava članstvo Srbije u Evropskoj uniji, 40% ima suprotan stav, dok 7% njih nije umelo da se izjasni po ovom pitanju. Većina ispitanika koji podržavaju članstvo Srbije u EU stariji su od 60 godina.

Kada su u pitanju koristi koje Srbija ima od saradnje sa Evropskom unijom, 62% ispitanika smatra da ih ima (ispitanici od 30 do 45 godina starosti i preko 60 godina starosti, kao i oni sa višim i visokim stepenom obrazovanja), 30% smatra da Srbija nema koristi od saradnje sa EU, dok 8% njih nije umelo da se izjasni po ovom pitanju.

Takođe, 27,1% ispitanika smatra da je Srbiji najveći prijatelj Grčka, nešto manje navodi Nemačku (25,7%), 11,6% ne zna da se izjasni po ovom pitanju, dok se ostali odgovori javljaju u manje od 8% slučajeva. Najvećim neprijateljem u Evropskoj uniji 31% ispitanika smatra Hrvatsku, 28,7% navodi Veliku Britaniju, 14,9% Nemačku, dok 19,3% ne zna da se izjasni. Od ukupnog broja, 22,5% ispitanih smatra da od susednih država najbolje odnose imamo sa Mađarskom, 21,7% navodi BiH, Crna Gora se javlja u 18,2% slučajeva. Takođe, 52,9% smatra da od susednih država najlošije odnose imamo sa Hrvatskom, dok 31,9% navodi Albaniju.

Kada su u pitanju informacije o Evropskoj uniji, 46% građana smatra da nema dovoljno informacija o EU (većinom žene, ispitanici osnovnog i srednjeg stepena obrazovanja i stanovnici Istočne i Južne Srbije). Najveći broj ispitanika navodi da informacije o EU najčešće dobija od Vlade Srbije putem medija (29,3%). Škole, fakultete i lični kontakt, kao izvor informisanja, navodi 19,5% ispitanih, a porodicu, prijatelje, kroz lični kontakt, navodi 16,2% ispitanih. Kao izvor informacija 15,5% ispitanika pominje nevladine organizacije, medije i lični kontakt.

Ukoliko bi sutra bio raspisan referendum o članstvu Srbije u Evropskoj uniji, 48% ispitanika navodi da bi glasalo za (više stanovnici Zapadne Srbije sa Šumadijom nego ostalih regiona), 35% ima suprotan stav (većinom stanovnici Vojvodine), 9% ne bi izašlo na glasanje, dok 8% njih ne zna kako

¹ Izvor: Institut za evropske poslove i Ninamedia Research (2019). Stavovi građana Srbije prema EU, istraživanje javnog mnjenja, Institut za evropske poslove, Beograd. <https://iea.rs/wp-content/uploads/2019/05/Stav-gra%C4%91ana-Srbije-prema-EU-mart-2019-final-2.pdf>

bi glasalo. **Mladi od 18 do 20 godina izjasnili su se ovako: 44,3% njih glasao bi za, 38, 5% protiv, 10% ne bi glasalo, dok 7,2% ne zna kako bi glasalo.**

Jedno od reprezentativnih skorijih istraživanja kada su u pitanju mladi, sprovedla je fondacija Fridrih Ebert (FES) i objavila izveštaj ***Mladi u Srbiji 2018/2019.*** (2019). Istraživanje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1.170 ispitanika uzrasta od 14 do 29 godina (izabranog metodom slučajnog uzorka). Podatke je prikupio istraživački tim Centra za slobodne izbore i demokratiju (CESID). Anketa je sprovedena neposrednim intervjuisanjem ispitanika u periodu od 22. januara do 1. marta 2018. godine u 48 mesta u Srbiji (bez Kosova i Metohije).

Slika 2. Publikacija *Mladi u Srbiji 2018/2019.*²

Rezultati su pokazali da većina mladih nema poverenja u institucije predsednika, parlamenta, vlade, medija, sindikata, a isto važi i za sve analizirane međunarodne institucije: EU, Ujedinjene nacije (UN), Organizaciju za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), Severoatlantski savez (NATO) i Međunarodni monetarni fond (MMF).

Na pitanje da li Srbija treba da uđe u EU, jedna trećina ispitanika smatra da Srbija treba da uđe u EU (36%), dok više od jedne četvrtine njih ne deli to mišljenje (27%). Veliki broj mladih je rekao da ne zna odgovor (26%) ili nisu ni odgovorili na ovo pitanje (11%).

U istraživanju navode da su mladi koji imaju manje izražen osećaj nacionalnog ponosa i vezanosti za Srbiju oni koji se protive ulasku Srbije u Evropsku uniju.

Pristupanje Evropskoj uniji više podržavaju mladi koji se u izraženijem stepenu poistovećuju sa Evropom. Što se osoba snažnije poistovećuje sa srpskom nacijom, to je manje sklona ideji pridruživanja Evropskoj uniji.

Od ukupnog broja ispitanika, 56,1% je izjavilo da Srbija treba da uđe u EU, a 43,9% smatra da ne treba.

² Izvor: Fondacija Friedrich Ebert: Mladi u Srbiji 2018/2019. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/15295-20190411.pdf>

Uobičajeni strahovi u vezi sa pristupanjem Srbije Evropskoj uniji, koji se ogledaju u negativnim efektima po srpsku privredu ili nacionalni identitet, nisu toliko česti među mladim ljudima. Naprotiv, **većina mladih zapravo smatra da postoje pozitivni efekti na privredu, politički sistem i kulturni identitet.**

Iako veliki broj mladih nije dao „validan“ odgovor na ova pitanja, mladi koji vide negativne efekte evropskih integracija su u manjini. Jedan značajan i veoma izražen faktor, kada je reč o percepcijama efekata pristupanja Evropskoj uniji, je inicijalni stav o tome da li Srbija treba ili ne treba da uđe u EU. Oni koji smatraju da Srbija treba da uđe u Evropsku uniju, vide daleko veće pozitivne efekte na srpsku privredu, politički sistem i kulturni identitet.

Pored istraživanja koja u fokusu imaju Srbiju, izdvaja se i izveštaj **Balkan Barometer 2019** (2019), koji prikazuje rezultate istraživanja u okviru regiona Jugoistočne Evrope, a koji je uključio 6.120 ispitanika, uzrasta od 18+ godina iz šest zemalja (Severna Makedonija, Crna Gora, Kosovo, Bosna i Hercegovina, Albanija), odnosno 1.036 ispitanika po zemlji.

Slika 3. Publikacija Balkan Barometar 2019³

Na pitanje da li članstvo u EU vide kao pozitivnu, negativnu ili ni pozitivnu ni negativnu stvar, ispitanici iz Srbije pretežno imaju neutralan stav po tom pitanju (38%), zatim slede oni koji imaju pozitivan stav (32%), negativan stav ima 21% ispitanika, a 9% ne zna odgovor. U poređenju sa drugim zemljama u regionu (Severna Makedonija, Crna Gora, Kosovo, Bosna i Hercegovina, Albanija), u Srbiji je procentualno najizraženiji neutralan, ali i negativan stav prema članstvu u EU.

Na pitanje šta za njih konkretno znači članstvo u EU, ispitanici iz Srbije su u najvećoj meri označili da za njih to podrazumeva slobodu da putuju (29%), ekonomski prosperitet (28%) i slobodu studiranja i rada u EU (28%). Ništa pozitivno po pitanju EU ne vidi 15% ispitanika, dok 16% smatra da se time gubi ekonomski suverenitet.

³ Izvor: Balkan Barometer 2019.

https://www.rcc.int/seeds/files/RCC_BalkanBarometer_PublicOpinion_2019.pdf

Na pitanje kada očekuju da će Srbija postati članica EU, najveći procenat ispitanika iz Srbije smatra da se to neće nikada desiti (33%), dok 21% ispitanika smatra da će se to desiti do 2030. godine.

Centar za evropske politike (CEP) je u decembru 2017. godine sproveo anketu o stavovima građana prema pristupanju EU. Istraživanje je obuhvatilo reprezentativni uzorak od 1.202 građana sa teritorije Srbije (bez Kosova), putem telefona.

Rezultati u okviru izveštaja Centra za evropske politike ***EU Sentiments of Serbia's Citizens*** (2019) pokazali su da je podrška građana pristupanju EU 46,80%, 25,38% građana je protiv, dok 27,82% nije odlučno po tom pitanju.

CEP-ovo istraživanje je pokazalo da su najvažniji razlozi za podršku pristupanju Uniji socio-ekonomski prirode, tj. građani koji su naveli da su finansijski stabilni su u većoj meri orientisani na podršku članstvu u EU. Takođe, građani koji smatraju da će članstvo doneti pozitivne efekte na ekonomiju Republike Srbije u većoj meri podržavaju članstvo.

Slika 4. Publikacija *EU Sentiments of Serbia's Citizens*⁴

Značajan deo stanovništva još uvek nije svestan koristi koju bi članstvo u EU moglo da doneše. Na pitanje da li su čuli za bilo koji projekat koji finansira EU, 72% anketiranih građana Srbije je odgovorilo negativno. Ovo je donekle zabrinjavajuće, s obzirom na činjenicu da je EU bila najznačajniji donator u Srbiji od 2000. godine. Rezultati pokazuju i da što liberalnije vrednosti poseduju (ljudi koji su otvoreniji, manje religiozni i spremni na prihvatanje drugih), u većoj su meri spremni da podrže članstvo u EU.

Takođe, u ovom izveštaju se navodi da, ukoliko građani veruju da će pristupanje EU pozitivno uticati na njihov ekonomski položaj ili na ekonomsko stanje cele države, oni će verovatno biti za članstvo Srbije u EU. Uz to, opredeljenost za tu opciju prisutna je i kod građana koji poseduju liberalnije stavove. Slično tome, nivo društvene uključenosti (socijalni kapital), kao i stepen informisanosti i zainteresovanosti za EU teme, utiču na podršku Srbije na njenom putu ka EU. Ipak,

⁴ Izvor: Centar za evropske politike (2019). EU Sentiments of Serbia's Citizens, Belgrade. <https://cep.org.rs/wp-content/uploads/2019/03/EU-Sentiments-of-Serbia%20%99s-Citizens-1-1.pdf>

ukoliko se razmotre svi navedeni faktori, na ubedljivom prvom mestu po stepenu uticaja na stavove građana o EU su socio-ekonomski faktori, a pre svega verovanje da će članstvo u EU pozitivno uticati na nacionalnu ekonomiju.

Sledeće istraživanje koje je uključilo mlade, pod nazivom ***Evaluacija efekata predmeta Građansko vaspitanje - 10 godina posle (2019)***, takođe ukazuje da su mladi u dobroj meri „evroskeptici“. **Manji deo mladih smatra da je ulazak Srbije u EU bitna stvar, dok se teško mogu izdvojiti neke, za mlade, nesporne dobre strane tog procesa, osim unapređenja odnosa sa drugim državama (49%), povećanja kvaliteta obrazovanja (42%) i stepena zaposlenosti (44%).** Strah od velikih kompanija (44%) i inostranog kapitala/vlasništva u nacionalnim bogatstvima (40%) jesu aspekti priključenja EU koji najčešće brinu mlade.

Značajno istraživanje kada su u pitanju mladi sprovodi i Krovna organizacija mladih Srbije - KOMS, u periodu od maja do jula 2018. godine, na uzorku od 1.200 mladih, uzrasta od 15 do 30 godina na teritoriji Republike Srbije. Rezultati ovog istraživanja objavljeni su u ***Alternativnom izveštaju o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji (2018)***.

Prva reakcija mladih na pojam Evropske unije pokazuje da je **najveći broj neutralnih i ravnodušnih sa 40% odgovora, zatim sledi 33% onih sa negativnim i tek onda 27% onih sa pozitivnim reakcijama**. Takođe, u Izveštaju se navodi da, kada se novi rezultati uporede sa rezultatima iz 2017. godine, broj mladih koji EU doživljava negativno - raste. Na pitanje da li ispitanici/ispitanice podržavaju **ulazak Srbije u EU, 43% mladih ga podržava, 38% nije za ulazak, dok 20% mladih ne zna**.

Slika 5. Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji⁵

⁵ Izvor: Krovna organizacija mladih Srbije (2018). Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji - 2018. godina, Beograd. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2018/08/Alternativni-izves%CC%8Ctaj-o-polo%C5%BEaju-i-potrebama-mladih-2018..pdf>

Na pitanje da li misle da bi se bolje živilo kada bi Srbija ušla u EU, 18% ne zna, 24% smatra da bi se živilo bolje, 22% smatra da bi živeli gore, a 36% smatra da bi bilo isto. **U poređenju sa odgovorima iz 2017, procenat mladih koji smatraju da bi se živilo gore nakon ulaska Srbije u EU je porastao.**

Kada je reč o srednjim vrednostima, na skali od 1 do 5, na pitanja da li je EU garant mira i stabilnosti za Srbiju, oni iznose 2,2 u 2018, a 2,5 u 2017. godini. Na pitanje da li ulaskom u EU gubimo nacionalni identitet, srednja vrednost iznosi 2,6 u 2017. godini, odnosno 2,5 u 2018. godini.

Kada je reč o mogućnostima koje pruža članstvo Srbije u EU, srednje vrednosti za tvrdnje: da članstvo donosi više putovanja za mlade iznosi 3,8 u 2017, odnosno 3,7 u 2018. godini; zatim, da donosi bolje mogućnosti za posao i više zarade - srednje vrednosti iznose 3,7 u 2017. godini, odnosno 3,4 u 2018. godini, da donosi kvalitetnije obrazovanje - srednja vrednost je 3,4 u 2017, odnosno 3,2 u 2018. godini. Sve vrednosti variraju u opsegu od 2,9 do 3,8 na sva pitanja u 2017, dok su nešto niže vrednosti evidentirane u 2018. godini i variraju u rasponu od 2,6 do 3,7. Dakle, uočeno je da su vrednosti niže u 2018. nego u 2017. godini za sve ponuđene tvrdnje: da će Srbija biti bezbednija, da će se ulaskom u EU povećati njen ugled u svetu, da će se obezbediti vladavina prava, zaštita ljudskih prava i brža demokratizacija. Kada su upitani o spoljnoj politici, rezultati u pogledu oslanjanja Srbije na EU ostali su isti, uprkos padu podrške ulasku Srbije u EU u 2017. i 2018. godini.

Dakle, rezultati ovog istraživanja ukazuju da postoji tendencija rasta negativnih stavova mladih prema EU i evropskim integracijama Srbije.

Dalje, Evropski pokret u Srbiji i Fakultet političkih nauka su tokom aprila 2017. sproveli istraživanje na teritoriji Srbije (bez Kosova i Metohije) kao deo projekta *Evropa za mene*, čiji je glavni cilj bilo prikupljanje informacija o stepenu pripremljenosti građana da donesu informisanu odluku na budućem referendumu o članstvu Srbije u EU. Primarne ciljne grupe su mladi, mediji i opšta populacija u Srbiji. Rezultati (*Stavovi građana Srbije prema Evropskoj uniji, 10-17. april 2017*) ukazuju da:

- **Mladi imaju najmanje poverenja u Evropsku uniju i od svih starosnih grupa najmanje podržavaju ulazak Srbije u EU;**
- Sadržaji o Evropskoj uniji koje mediji plasiraju građanima teško su razumljivi, a svaki treći ispitanik navodi da su vesti o EU dosadne;
- Nezainteresovanost za praćenje, pre svega političkih dešavanja, pa onda i vesti o EU, i neinformisanost, generišu predrasude i dovode do konfuznih, neutemeljenih i iracionalnih stavova, posebno kod starije populacije.

Istraživanje je obuhvatilo mlade od 18 do 34 godine. **Rezultati pokazuju veliko nepoverenje u EU (60,2%)** i nevladin sektor (61,6%). Takođe, mladi smatraju da su više informisani (51,7%) nego što nisu, a informišu se u novim medijima (68,8%). Na pitanje kome veruju kada žele da saznaju neku proverenu informaciju iz EU, mladi, u najvećem procentu u odnosu na ostale ispitanike, odgovaraju da ne veruju nikome (48,3%). Od ukupnog broja anketiranih, njih 50,8% ima stav da su dovoljno informisani da donesu odluku na referendumu, a za ulazak u EU glasalo bi njih 55,4%. Autori istraživanja zaključuju da je velika podrška mladih ulasku u EU mit. **Istraživanje jasno pokazuje da bolja informisanost direktno i presudno podiže podršku ulasku Srbije u EU.**

Takođe, istraživanje stavova mladih ***Srbija i Evropa u očima mladih (2016)*** uradili su Evropski pokret u Srbiji i Fakultet političkih nauka tokom aprila 2016. godine na slučajnom stratifikovanom uzorku od 979 ispitanika. Istraživanje je realizovano na teritoriji cele Srbije, uključujući i Kosovo i Metohiju, a ispitivani su mladi od 15 do 29 godina. Cilj istraživanja bio je da se ispita kakav odnos mladi u Srbiji imaju prema društveno-političkoj situaciji u zemlji, evropskim integracijama i članstvu Srbije u Evropskoj uniji, kao i njihovo mišljenje o učešću u političkim procesima u zemlji, članstvu u političkim partijama i glasanju.

Slika 6. Publikacija *Srbija i Evropa u očima mladih*⁶

Ispitanici od 15 do 18 god. činili su 21,3%, dok je uzorak srednjoškolaca činio 23,4% od ukupnog uzorka ispitanika.

U pogledu odrednice koja najpotpunije određuje njihov identitet, ispitanici su se izjasnili da je to u 16,4% slučajeva mesto u kome žive, 16,7% smatra da je to geografsko područje u kome žive, dok 9,5% smatra da je to Evropa, a 13,5% smatra da je to svet kao celina. Najveći broj ispitanika, 43,9%, izjasnio se da je to Srbija.

Na pitanje na koga bi Srbija trebalo da se oslanja u EU, najveći broj ispitanika je rekao da je to Rusija (42,6%), zatim slede ispitanici koji su izjavili da ne gledaju politiku na takav način (34,1%). Od ukupnog broja ispitanika, 19,4% izjasnilo se da je to EU, dok je 3,9% izjavilo da su to SAD. Kao najvećeg donatora u Srbiji, prepoznate su EU (22,3%), Rusija (21,3%), SAD (3,8%), Japan 5,9%, Kina 4,7%, Nemačka 5,4%.

Po pitanju informisanosti o EU, najveći broj ispitanika naveo je da je delimično informisan (42,5%), slede uglavnom dobro informisani (24,3%), zatim ispitanici koji smatraju da imaju malo informacija o EU (21%), 7,8% ispitanika smatra da je veoma dobro informisano, dok najmanje ispitanika smatra da nema gotovo nikakvih informacija (3,9%).

⁶ Izvor: Fakultet političkih nauka i Evropski pokret Srbija (2016). *Srbija i Evropa u očima mladih*, <http://www.arhiva.emins.org/uploads/useruploads/vesti/Srbija-i-Evropa-u-o%C4%8Dima-mladih,-istraživanje-stavova-mladih,-jun-2016.pdf>

Na tri test pitanja o informisanosti o EU, 51-53% ispitanika odgovorilo je tačno, dok je između 47 i 49% ispitanika navelo da ne zna odgovore na pitanja.

Kao dominantan izvor informisanja o EU, većina ispitanika navela je TV (30,8%), zatim Internet novine (29,2%), Internet portale (15,8%), društvene mreže (11,7%), novine (7,3%) i radio 1,2%, dok je 6,3% ispitanika navelo da se ne informiše.

Kada je reč o zastupljenosti informacija o EU u nastavnim programima u srednjim školama, 8,2% smatra da ih je dovoljno, 44,4% smatra da ih ima, ali nedovoljno, a najveći procenat, 47,4%, smatra da ih nema uopšte. Pojam EU za mlade izaziva u 50,6% slučajeva pozitivnu asocijaciju, a 49,4% mladih ima negativnu asocijaciju.

U pogledu pozitivnih aspekata života u EU, najviše mladih navodi posao (42,2%) i uređeno društvo (26,8%), dok se, što se tiče negativnih aspekata, mladi izjašnjavaju da nemaju razlog da žive u Evropskoj uniji (42,4%), odnosno da bi se tamo osećali kao građani drugog reda (23,7%).

U pogledu uticaja ulaska Srbije u EU, 39% mladih smatra da bi bio pozitivan, 37% da bi bio negativan, a 24% misli da se ništa ne bi promenilo. Postojeće stanje bi se promenilo na bolje za 54% ispitanika, promenilo bi se na gore za 25% ispitanika, dok 21% misli da se ništa ne bi promenilo.

Mladi (33,7%) smatraju da bi upravo oni i političari (32,6%) najviše profitirali ulaskom u EU. Na pitanje da li podržavaju ulazak Srbije u EU, 40% mladih ga podržava, 33% mladih ne podržava, a 27% ima neutralan stav.

Zanimljivo je da je na osnovu ovog istraživanja izvršeno profilisanje evroskeptika i evroentuzijasta. Socio-demografske karakteristike evroskeptika su: pripada mladima srednjoškolskog uzrasta, iz ruralne je sredine, osnovnog ili srednjeg obrazovanja, orijentisan lokalno. Detaljniji prikaz dat je u Tabeli 1.

Tabela 1. Karakteristike evroskeptika

EVROSKEPTIK
<ul style="list-style-type: none">
• Muškarac
• Od 15 do 18 godina
• Iz ruralne sredine
• Sa osnovnim ili srednjim nivoom obrazovanja
• Svoj identitet locira lokalno
• Pre svega je za saradnju sa Rusijom
• Retko putuje ili nikada nije putovao u zemlje EU
• Nema kontakt sa vršnjacima iz EU
• Nikada nije čuo ni za jedan projekat koji je finansirala EU

Izvor: Fakultet političkih nauka i Evropski pokret Srbija (2016). Srbija i Evropa u očima mladih, <http://www.arhiva.emins.org/uploads/useruploads/vesti/Srbija-i-Evropa-u-o%C4%8Dima-mladih,-istraživanje-stavova-mladih,-jun-2016.pdf>

Sa druge strane, evroentuzijasta je ženskog pola, uzrasta od 19 do 29 godina, iz grada i sa visokim obrazovanjem, te svoj identitet locira globalno i kosmopolitski (detaljniji prikaz dat je u Tabeli 2).

Tabela 2. Karakteristike evroentuzijaste

EVROENTUZIJASTA	
	<ul style="list-style-type: none"> • Devojka • Od 19 do 29 godina • Iz gradske sredine • Sa fakultetskim nivoom obrazovanja • Svoj identitet locira globalno i kosmopolitski • Pre svega je za saradnju sa EU • Često putuje u zemlje EU • Ima redovan kontakt sa vršnjacima iz EU • Čula je ili zna za neki projekat koji je finansirala EU

Izvor: Fakultet političkih nauka i Evropski pokret Srbija (2016). Srbija i Evropa u očima mladih, <http://www.arhiva.emins.org/uploads/useruploads/vesti/Srbija-i-Evropa-u-o%C4%8Dima-mladih,-istraživanje-stavova-mladih,-jun-2016.pdf>

Značajno istraživanje, kada su u pitanju mladi, je i studija ***Stavovi mladih o EU (2015)***, sprovedena od strane Evropskog pokreta u Srbiji i Foruma mladih tokom aprila 2015. godine, na uzorku od 163 ispitanika uzrasta od 16 do 25 godina.

Ispitanici su se složili da Srbija pripada Evropi i evropskoj kulturnoj baštini (42,3% u potpunosti, a 28,3% uglavnom). Mladi nisu bili saglasni (28% u potpunosti, 23,8% uglavnom) sa konstatacijom da će jedino političke elite imati koristi od pristupanja Srbije EU. **Od ukupnog broja ispitanika, 17,7% ispitanika članstvo Srbije u EU vidi kao nerealno, dok 22,1% nije vrednosno ocenilo konstataciju, a 23,3% ispitanih se uglavnom nije složilo sa konstatacijom.**

Kada su u pitanju promene, većina mladih smatra da će pristupanje Srbije Evropskoj uniji doneti povećanu mobilnost mladih (45,4% u potpunosti, 18,4% uglavnom), kao i unapređenje uslova obrazovanja (37,4% se uglavnom slaže, 23,3% se slaže u potpunosti). Međutim, rezultati ukazuju da ispitanici takođe veruju da će doći do povećanja trenda „odliva mozgova“ (35% se u potpunosti slaže da će se trend nastaviti, odnosno 27,6% uglavnom veruje u to). Pored toga, mladi smatraju da će ulaskom Srbije u EU doći do promene na planu investicija i radnih mesta (32,3% se uglavnom slaže, a 16,6% u potpunosti).

Najviše mladih navelo je da smatra da će se odluke važne za Srbiju donositi uglavnom u Briselu (43,6%). Najviše ispitanika smatra (38,4%) da ulaskom Srbije u EU neće biti ugroženo korišćenje ciriličnog pisma. Takođe, ispitanici smatraju (35,6%) da će ugled Srbije u svetu porasti ulaskom u EU.

Prva asocijacija ispitanika na EU je učenje, radoznalost i napredak (55,5%), a što se tiče negativnih asocijacija, ispitanici su Evropsku uniju najčešće povezivali sa rečima: laž, prevara i ucena (26,2%).

Na pojam zemlja članica EU, ispitanike prvo asociraju sledeći pojmovi: uređeno društvo (57,1%), bolje mogućnosti usavršavanja i zaposlenja (42,3%) i kvalitet života (25,2%). Od negativnih konotacija, ispitanike pojam zemlje članice EU asocira na stroga i kruta pravila (20,9%), izgubljen nacionalni identitet (19%) i nepristupačne i hladne ljude (10,4%). Kada je reč o evropskim integracijama Srbije, ispitanici stoje pri stavovima u pogledu prve asocijације na EU, s tim što je nešto manji procenat (50%) onih koje proces evropske integracije Srbije asocira na učenje, radoznalost i napredak, dok je veći broj onih koje proces asocira na laž, prevaru i ucenu (35,4%).

U pogledu ličnog stava prema Srbiji u EU, 31,3% ispitanika je izjavilo da članstvo Srbije u EU za njih ne predstavlja ništa, što možemo pravdati generalnom neinformisanošću o stanju u EU, te situacijom u kojoj građani ne znaju koje su sve posledice rezultat pristupanja EU.

Kada je reč o vremenu ulaska Srbije u EU, najviše ispitanika (46,6%) procenjuje da će Srbija ući u EU za 10 do 15 godina, 9,2% smatra da će biti potrebno preko 15, a svega 6% misli da će ući za manje od 5 godina. 11% ispitanika nije odabralo nijedan ponuđeni odgovor, dok je čak 27% uvereno da Srbija nikada neće ući u EU!

Na kraju, jedino istraživanje koje je do sada izvršeno, a koje daje relevantne podatke u kontekstu ovog projekta, sprovelo je Studentsko udruženje BEUM uz podršku Delegacije EU u RS i EU info centra, pod nazivom: „**Istraživanje o informisanosti učenika beogradskih srednjih škola o EU**“. Istraživanje je sprovedeno 2014. godine na reprezentativnom uzorku od 1.038 učenika iz 30 beogradskih srednjih škola.

Navedeno istraživanje sprovedeno je na osnovu prethodnih saznanja o postojanju evroskepticizma i neinformisanosti o Evropskoj uniji kod srednjoškolaca, kao i nedostatka istraživanja u ovoj starosnoj kategoriji. Cilj istraživanja je bio da se skrene pažnja na lošu informisanost učenika srednjih škola o Evropskoj uniji, nedostatak znanja i obrazovanja u ovoj oblasti, kao i adekvatnih kanala informisanja.

Metod istraživanja je bilo *ad hoc* kvantitativno istraživanje. Rezultati istraživanja pokazali su:

- 70,3% ispitanika je svoje znanje o EU ocenilo ocenama 2 ili 3 (na skali od 1 do 5);
- 32,8% ispitanika želi da zna više o EU;
- Najčešći metod informisanja o EU - mediji: 66,1%
- 43,5% ispitanika bi se najradije informisalo o EU preko Interneta (19,6%) i preko televizije (23,9%);
- 25,4% ispitanika ne želi da se informiše o EU.

Na pitanje kako bi glasali na referendumu o ulasku Srbije o EU, najveći procenat mlađih izjavio je da bi glasao protiv (38,4%), a 25,8% bi glasalo za. Ostali ne bi izašli ili ne znaju kako bi glasali na referendumu.

Kada je reč o glavnim asocijacijama na pojam Evropske unije, **najveći procenat mlađih izjavio je da je to sloboda putovanja (15,4%), gubitak kulturnog identiteta (14,4%), snažniji glas u svetu (9,1%)**.

Na pitanje kakvo je njihovo generalno mišljenje o Evropskoj uniji, najveći procenat mlađih navodi da je ono neutralno (43%), zatim slede ispitanici sa negativnim mišljenjem (34%), dok je onih sa pozitivnim mišljenjem 16%, a 7% ne zna kakvo mišljenje ima.

Autori istraživanja ukazuju da rezultati govore u prilog sledećim činjenicama:

- Informisanost učenika je na blago višem nivou od očekivanog; međutim, i dalje ima dosta prostora za napredak;
- Loša informisanost o institucijama EU;
- Učenici su uglavnom svesni svog nivoa znanja o EU;
- Trećina učenika želi da se dodatno informiše o EU;
- Učenici su generalno zainteresovani i željni većeg uključivanja - potencijalna motorna snaga promocije obrazovanja o EU;
- Postoji prostor za bolju integraciju obrazovanja o EU u školama;
- Najčešći metod informisanja učenika o EU su mediji - potencijalni problem;
- Veće protivljenje Evropskoj uniji nego odobravanje (38% : 25%);
- Visok procenat neopredeljenih učenika po pitanju ulaska u EU (36%);
- Veliki disparitet između glavnih asocijacija na EU i generalnog stava prema EU - pozitivne asocijacije, negativan stav;
- Evidentan je uticaj nivoa obrazovanja roditelja i porodične finansijske situacije na stavove učenika prema EU.

Kao ključne preporuke, autori navode da je potrebno sprovesti dalje korake ka edukaciji učenika srednjih škola, koja će biti operacionalizovana u okviru strategija i planova, a u koje će biti uključeni različiti akteri (škole, NVO, vladine institucije, roditelji i ostali edukativni centri). Takođe, predlozi za poboljšanje odnose se na pojačanje frekvencije vannastavnih interaktivnih, obrazovnih (vršnjačkih) aktivnosti usmerenih na tematiku EU, kao i mogućnost inkluzije učenika srednjih škola kao osetljive i prosperitetne grupe u procesu odlučivanja o EU.

Rezime pogлавља:

Istraživanja koje se bave stavovima građana o Evropskoj uniji i temom pristupanja Srbiji evropskoj zajednici uglavnom u fokusu imaju građane starije od 18 godina. Relativno mali broj istraživanja bavi se mladima kao posebnom kategorijom (***Mladi u Srbiji 2018/2019 (2019), Alternativni izveštaj o položaju i potreбama mladih u Republici Srbiji (2018), Srbija i Evropa u očima mladih (2016), Stavovi mladih o EU (2015)***). Navedena istraživanja ukazuju da postoji veliki procenat mladih (više od 1/3) koji bi glasao protiv ulaska Srbije u EU, a takođe veliki procenat mladih ne zna kako bi glasao ili ne bi glasao. Reakcije mladih na pojам Evropske unije su u najvećoj meri neutralne i ravnodušne, a najmanje su pozitivne. Rezultati takođe ukazuju da negativne percepcije mladih u odnosu na EU rastu. Veliki je procenat mladih koji navode da ulazak Srbije u EU ne bi doneo bolji život građanima Srbije, a takođe raste i procenat mladih koji smatraju da bi se živelo gore kada bi Srbija postala član Evropske zajednice. U poređenju sa drugim starosnim kategorijama, mladi imaju najmanje poverenja u Evropsku uniju i najmanje podržavaju ulazak Srbije u EU. Takođe, veliki procenat mladih smatra da nemaju dovoljno informacija o EU, da takvih informacija ima nedovoljno u školskim programima, odnosno da ih nema uopšte. Jedna trećina mladih smatra da Srbija nikada neće ući u EU, a najviše je mladih koji procenuju da će se to desiti za 10 do 15 godina.

Jedino istraživanje koje u fokus stavlja srednjoškolce sprovedeno je 2014. godine i objavljeno pod nazivom ***Istraživanje o informisanosti učenika beogradskih srednjih škola o EU***. Međutim, ukoliko

se uzme u obzir period kada je istraživanje sprovedeno, kao i fokus na isključivo jedan grad (Beograd), što ograničava mogućnost generalizacije, ali i nepostojanje drugih istraživanja koja se bave srednjoškolcima kao važnom starosnom kategorijom koja će odlučivati o ulasku Srbije u Evropsku uniju, nameće se potreba za daljim istraživanjem trenutnog stanja, ali i osmišljavanjem daljih koraka u cilju osnaživanja mladih relevantnim informacijama i znanjima o Evropskoj uniji.

Metodologija istraživanja

Istraživanje stavova srednjoškolaca o Evropskoj uniji i njihovoj informisanosti i znanju o Evropskoj uniji sprovedeno je u okviru Erasmus+ Žan Mone projekta „Introduction to EU - Education for secondary schools - INEES“, broj: 610767-ERR-1-2019-1-RS-EPPJMO-PROJECT, odobrenog i finansiranog od strane Evropske komisije EACEA.

Istraživanje je sprovedeno u dve faze, u periodu od novembra 2019. do februara 2020. godine i u periodu od decembra 2020. do januara 2021. godine.

U istraživanju je učestvovalo 995 učenika 25 srednjih škola iz Srbije. Uzorak su činili srednjoškolci iz srednjih škola iz četiri regije u Srbiji - Vojvodina, Beograd i okolina, Zapadna Srbija i Šumadija, Istočna i Južna Srbija.

U prvoj iteraciji istraživanje je sprovedeno klasičnim putem u formi papir-olovka. Terensko istraživanje je obavljeno u 6 gradova u Srbiji na uzorku od 387 učenika srednjih škola. Upitnik u vidu anonimne ankete podeljen je srednjoškolcima tokom nastave. Svi učesnici u istraživanju pre početka popunjavanja ankete bili su obavešteni o ciljevima istraživanja, kao i o INEES projektu, u okviru kojeg se istraživanje sprovodi. Učenici su popunjavali anketu tokom redovne nastave, kao i tokom informativno-edukativnih događaja u školi koju pohađaju.

Drugi deo istraživanja uključio je ispunjavanje anonimne onlajn ankete usled izmenjenih okolnosti odvijanja nastave u srednjim školama, prouzrokovane pandemijom virusa COVID-19. Nakon odobrenja od strane rukovodstva srednjih škola, upitnici su prosleđivani pojedinim nastavnicima, koji su zatim link ka anketi delili na onlajn platformi koju su koristili tokom nastave. Učenici su popunjavali upitnik na dobrovoljnoj bazi i bili su obavešteni o razlozima i ciljevima istraživanja. Pored toga, upitnik je bio dostupan u onlajn formi na sajtu INEES projekta, platformi EUtutor, kao i profilu EUtutor na društvenoj mreži FB.

U drugoj fazi istraživanja ukupno je dobijeno 608 validno popunjениh upitnika.

Za potrebe istraživanja formiran je anketni upitnik (Prilog 1), koji se sastojao iz četiri dela, odnosno ukupno 30 pitanja.

Prvi deo upitnika činila su pitanja koja se odnose na demografske podatke - pol, mesto stanovanja, uzrast, naziv škole, obrazovni profil, godinu koju učenik pohađa, uspeh tokom prethodne školske godine, obrazovanje majke i oca i pitanje koje se tiče finansijske situacije porodice. Jedno pitanje odnosilo se na geografsku odrednicu sa kojom se ispitanici najviše povezuju.

Drugi deo upitnika činila su pitanja o informisanosti po pitanju Evropske unije - koji su načini informisanja, kako ispitanici percipiraju nivo sopstvene informisanosti, da li se informacije o EU dobijaju u okviru srednje škole, kakve su informacije koje se dobijaju, da li su ispitanici i u kojoj meri zainteresovani za dobijanje informacija o EU.

Treći deo upitnika ispituje stavove ispitanika o pridruživanju Srbije Evropskoj uniji - kada smatraju da će Srbija postati član, kakav će biti kvalitet života u Srbiji nakon što se Srbija pridruži EU, kako bi glasali kada bi bio održan referendum o ulasku Srbiju u EU, koja je glavna asocijacija na EU, kakvo generalno imaju mišljenje o EU, da li imaju poverenja u EU. Takođe, ispitanici su ocenjivali pozitivne i negativne aspekte ulaska u EU, ali i uticaj ulaska Srbije u EU na njihov život.

Četvrti deo upitnika odnosi se na generalna znanja o EU, poznavanje vrednosti i institucija EU, kao i na finansijske mehanizme pomoći i uslove koje Srbija treba da ispunjava da bi se pridružila EU. Drugi set pitanja činilo je pet test pitanja o opštepoznatim činjenicama o EU, gde su ispitanici odgovarali sa *Da*, *Ne* ili *Ne znam odgovor*.

Prikupljeni podaci pripremljeni su i analizirani putem SPSS paketa za društvene nlike. Statistički metodi korišćeni za analizu rezultata su frekventna analiza i deskriptivna statistika.

Rezultati istraživanja

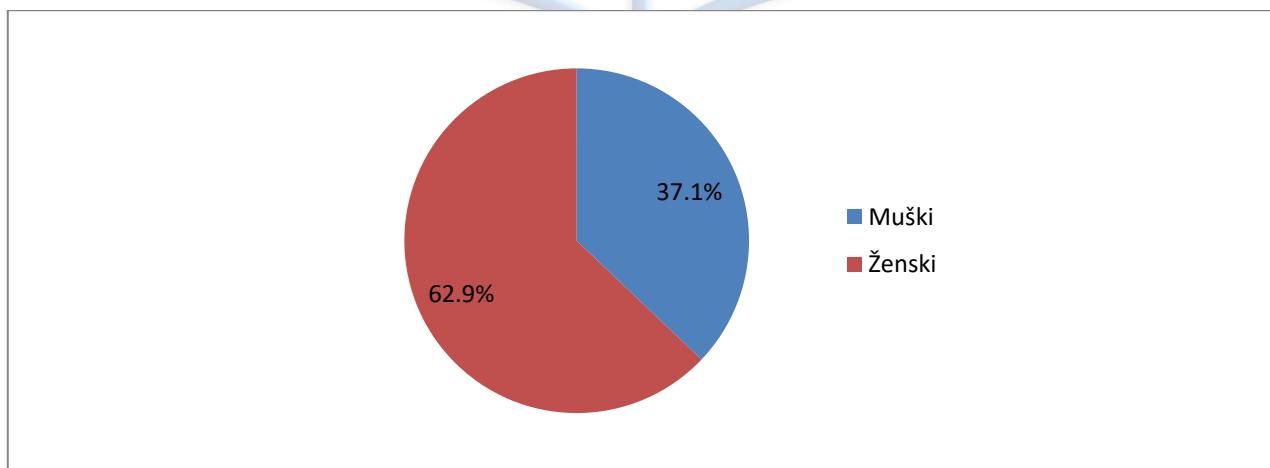
Rezultati istraživanja uključuju prikaz karakteristika uzorka u pogledu njihovih socio-demografskih obeležja. Dalje, prikaz rezultata koncipiran je kroz tri segmenta, gde su u okviru prvog dela prikazani rezultati u vezi sa informisanosti srednjoškolaca o Evropskoj uniji, zatim sledi deo koji se tiče pridruživanja Srbije Evropskoj uniji, dok poslednji deo prikaza rezultata uključuje znanja ispitanika po pitanju funkcionisanja i osnovnih obeležja evropske zajednice.

Socio-demografske karakteristike uzorka

Socio-demografske karakteristike ispitanika obuhvaćene su pitanjima o polu, mestu stanovanja, godinama, nazivu škole, obrazovnom profilu, godini na koju je trenutno ispitanik/ispitanica upisan/a, uspehu tokom prethodne školske godine, obrazovanju majke i oca i informacijom o finansijskoj situaciji porodice.

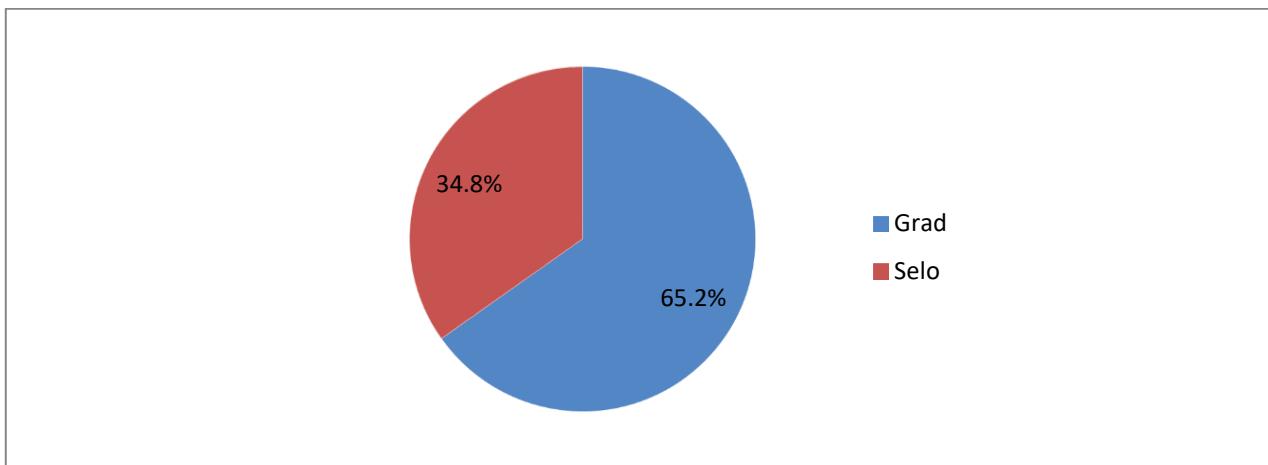
U pogledu pola, u istraživanju je učestvovalo 368 ispitanika muškog (37,1%) i 625 ispitanika ženskog pola (62,9%).

Grafikon 1. Raspored učenika prema polu

Izvor: Prema istraživanju autora

Grafikon 2. Raspored učenika prema mestu stanovanja

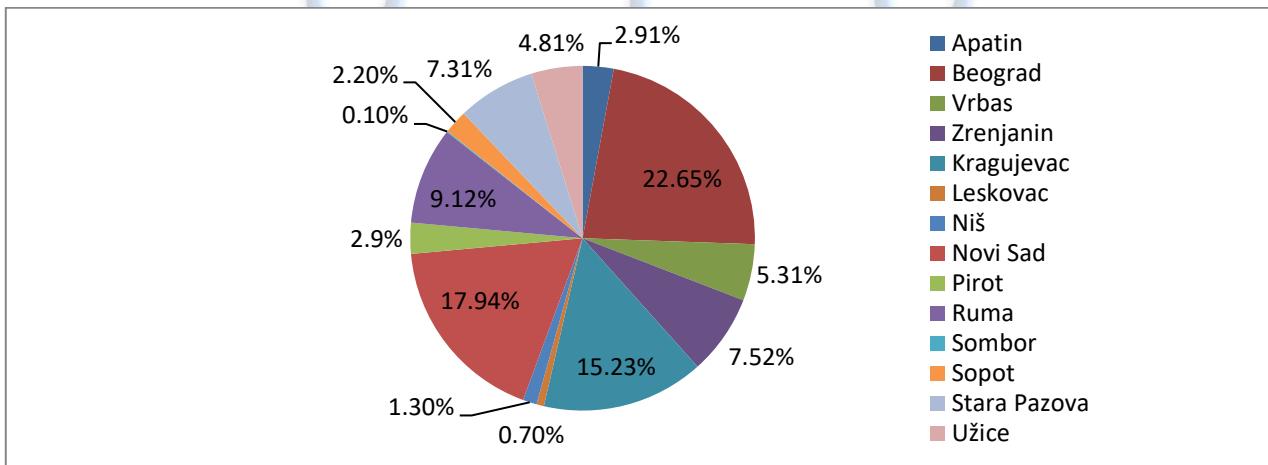
Izvor: Prema istraživanju autora

Po pitanju mesta stalnog boravka, najveći broj ispitanika izjasnio se da živi u gradu (646 ispitanika – 65,2%), dok je 345 ispitanika navelo da živi na selu, odnosno 34,8%.

U istraživanju je učestvovalo 25 srednjih škola u Srbiji. Broj ispitanika je varirao od 1 do 185 po školi.

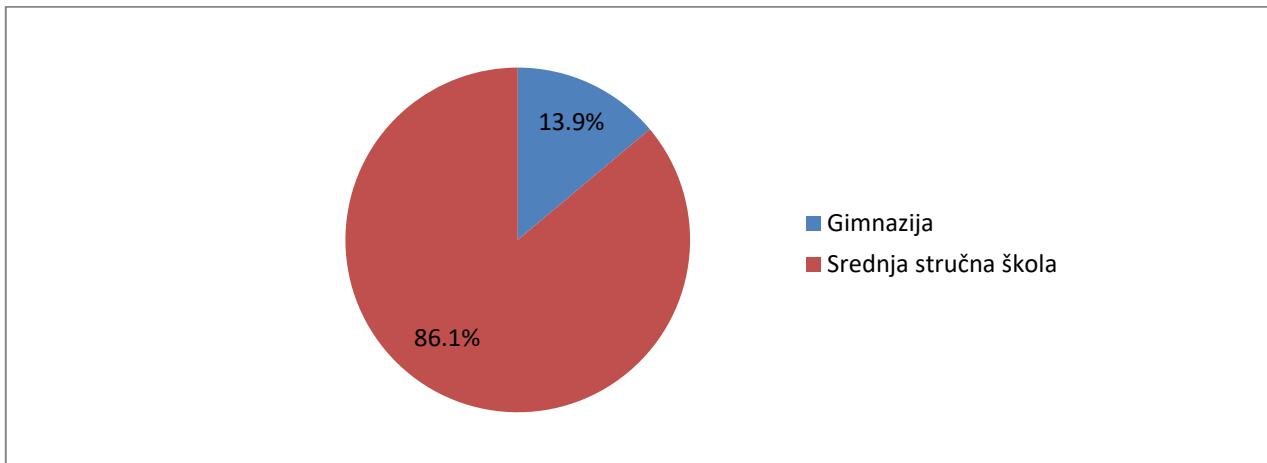
Škole su locirane u 14 naselja u Srbiji. Istraživanjem su obuhvaćene 4 regije Srbije: Vojvodina, Beograd i okolina, Zapadna Srbija i Šumadija, Istočna i Južna Srbija. Najveći broj ispitanika je iz Beograda (225), zatim slede Novi Sad (178) i Kragujevac (151). Na grafikonu je prikazan procenat ispitanika prema gradovima u kojima se nalazi sedište srednje škole.

Grafikon 3. Raspored učenika prema mestu u kojem pohađaju srednju školu

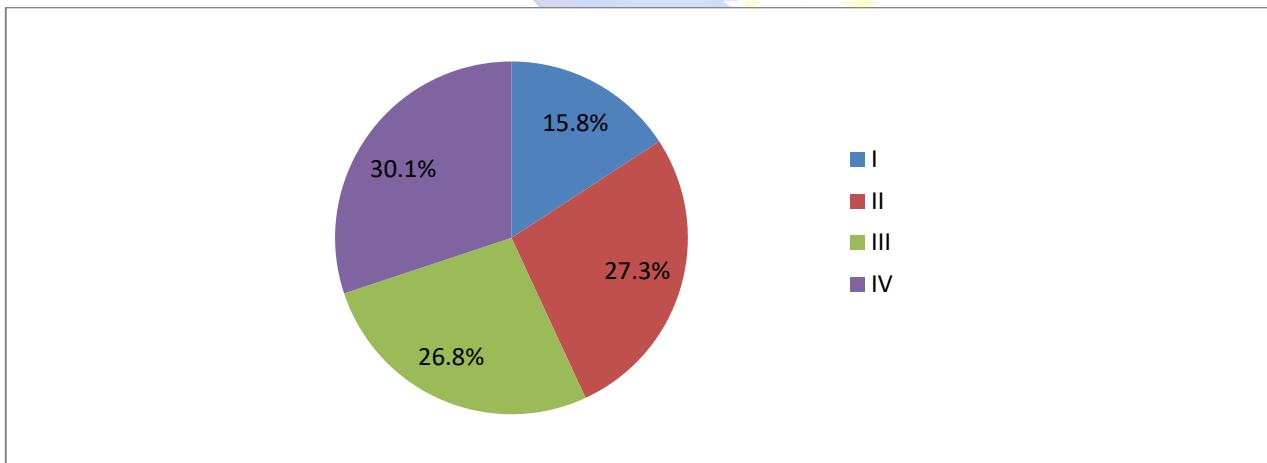

Izvor: Prema istraživanju autora

Prema tipu škole, najveći broj ispitanika pohađa srednju stručnu školu – 86.1% (849), dok su 137 ispitanika učenici gimnazije (13,9%).

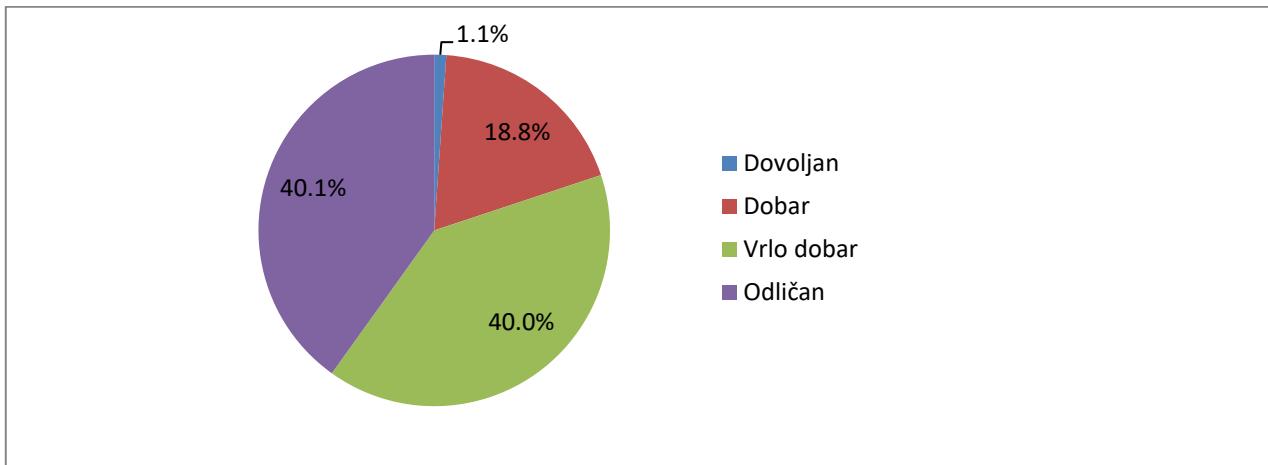
Grafikon 4. Raspored učenika prema tipu srednje škole koju pohađaju*Izvor: Prema istraživanju autora*

Prema godini koju trenutno pohađaju, najmanji broj ispitanika su učenici I godine (155), zatim slede ispitanici III godine (263), II godine (268) i ispitanici IV godine, kojih je najviše u uzorku (296). Procentualni udio ispitanika prikazan je na Grafikonu 5.

Grafikon 5. Raspored učenika po razredima*Izvor: Prema istraživanju autora*

U pogledu uspeha u srednjoj školi u ukupnom uzorku, najveći broj ispitanika je prethodnu školsku godinu završio sa odličnim uspehom (40,1%), odnosno vrlo dobrim uspehom (40%). Zatim slede ispitanici koji su prethodni razred završili sa dobrom uspehom (18,8%), dok je ispitanika sa dovoljnim uspehom najmanje (1,1%).

Grafikon 6. Raspored učenika prema ostvarenom uspehu u prethodnoj školskoj godini

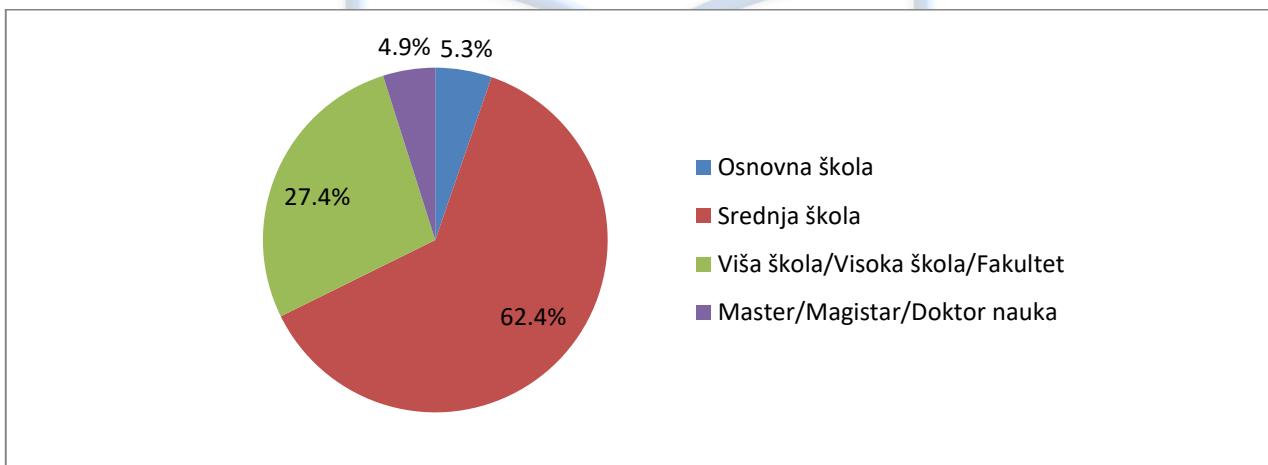

Izvor: Prema istraživanju autora

U pogledu obrazovanja roditelja, rezultati ukazuju da kod najvećeg procenta ispitanika majka i otac imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje.

Na osnovu rezultata, majke ispitanika su u najvećoj meri završile srednju školu (62%), zatim slede majke koje su završile osnovne studije (27,4%), osnovnu školu (5,3%), dok je najmanje visokoobrazovanih majki sa diplomama mastera, magistra ili doktora nauka (4,9%).

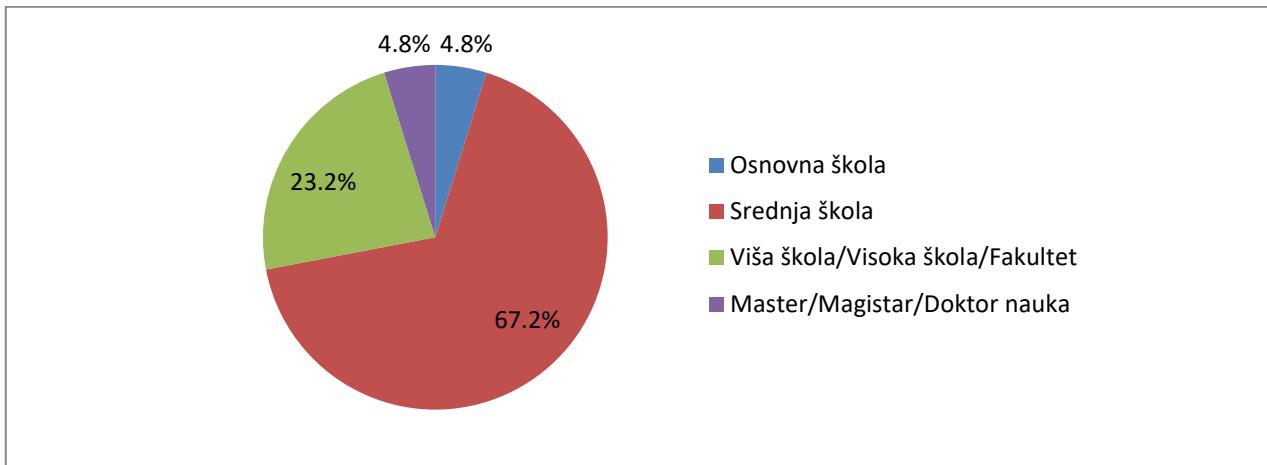
Grafikon 7. Raspored učenika prema obrazovnom nivou majke

Izvor: Prema istraživanju autora

Takođe, očevi ispitanika takođe u najvećoj meri imaju srednjoškolsko obrazovanje (67,2%), njih 23,2% ima završenu visoku, višu školu ili fakultet (27,4%), dok osnovno obrazovanje i visoko obrazovanje sa diplomama magistra, mastera i doktora nauka ima jednaki procenat očeva ispitanika (4,8%).

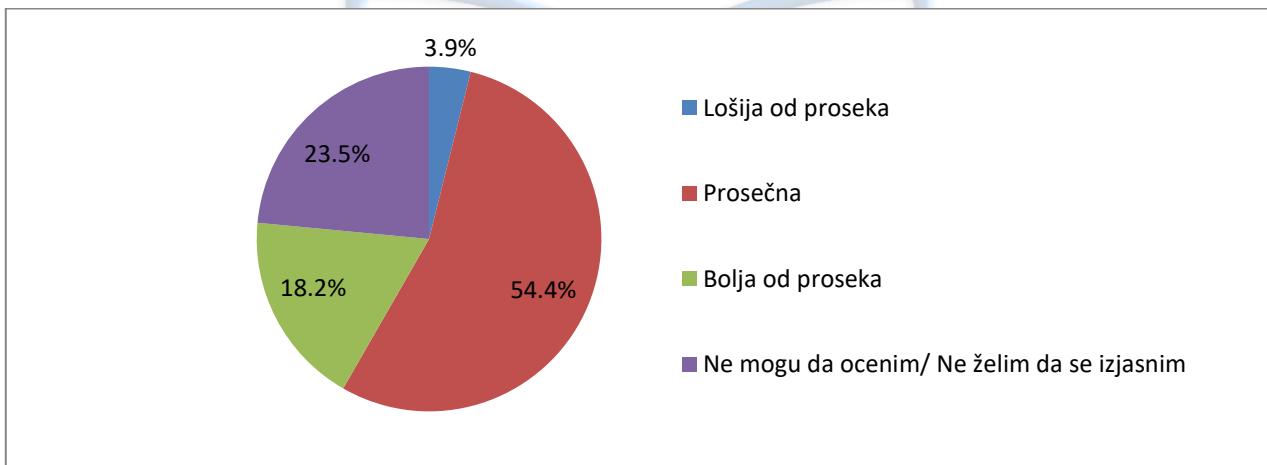
Grafikon 8. Raspored učenika prema obrazovnom nivou oca

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje o finansijskoj situaciji porodice, najveći broj ispitanika naveo je da je finansijsko stanje porodice prosečno (54,4%), zatim slede ispitanici koji nisu mogli da procene ili nisu želeli da se izjasne (23,5%), dok je 18,2% ispitanika navelo da je finansijska situacija njegove/njene porodice bolja od proseka. Najmanji broj ispitanika izjasnio se da je stanje njihove porodice u pogledu finansija lošije od proseka (3,9%).

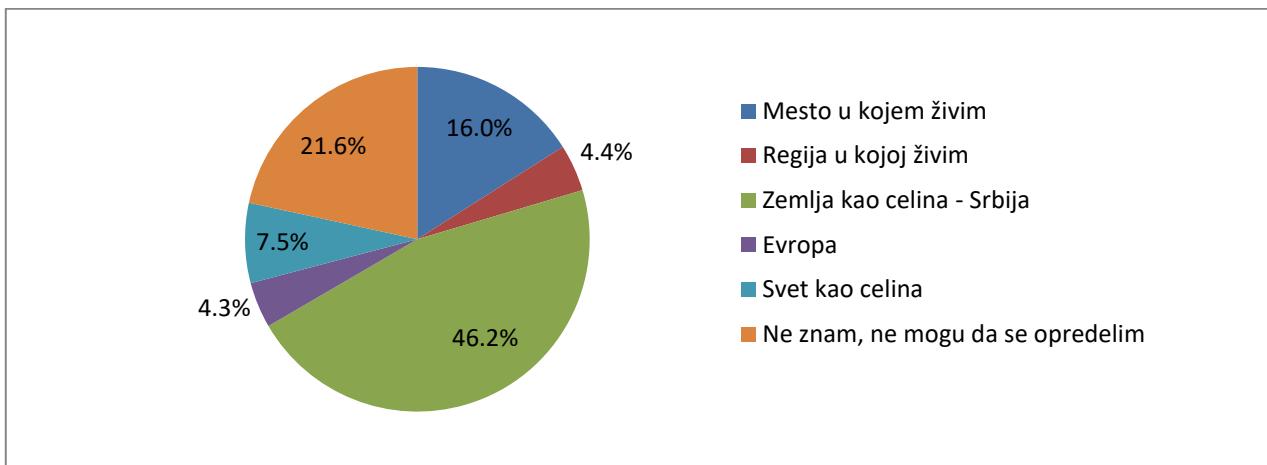
Grafikon 9. Raspored učenika prema finansijskoj situaciji porodice

Izvor: Prema istraživanju autora

Kada je u pitanju geografska odrednica sa kojom ispitanici u najvećoj meri osećaju pripadnost, srednjoškolci u Srbiji u najvećem broju slučajeva naveli su zemlju kao celinu - Srbiju (46,3%), zatim slede ispitanici koji nisu mogli da se opredеле (21,6%), i oni koji su se opredelili za mesto u kojem žive (16%). U najmanjoj meri ispitanici su naveli da je to Evropa (4,3%), odnosno regija u kojoj žive (4,4%). 21,6% ispitanika nije moglo da se izjasni, dok je 7,5% izjavilo da je to svet.

Grafikon 10. Raspored učenika prema geografskoj odrednici sa kojom osećaju najveću priпадnost

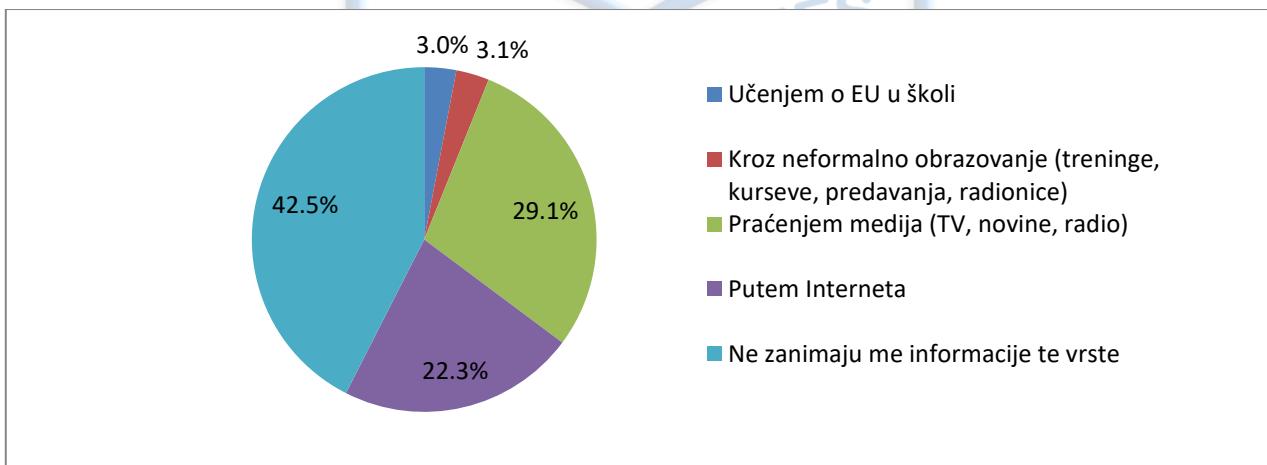

Izvor: Prema istraživanju autora

Informisanost o Evropskoj uniji

Rezultati istraživanja pokazuju da su srednjoškolci u Srbiji u najvećoj meri nezainteresovani za informacije o Evropskoj uniji (42,5%). Kada su u pitanju kanali putem kojih se informišu, ispitanici u najvećoj meri navode da su to mediji (TV, novine, radio), zatim sledi Internet (22,3%), dok je formalno i neformalno obrazovanje zastupljeno sa 3%, odnosno 3,1%.

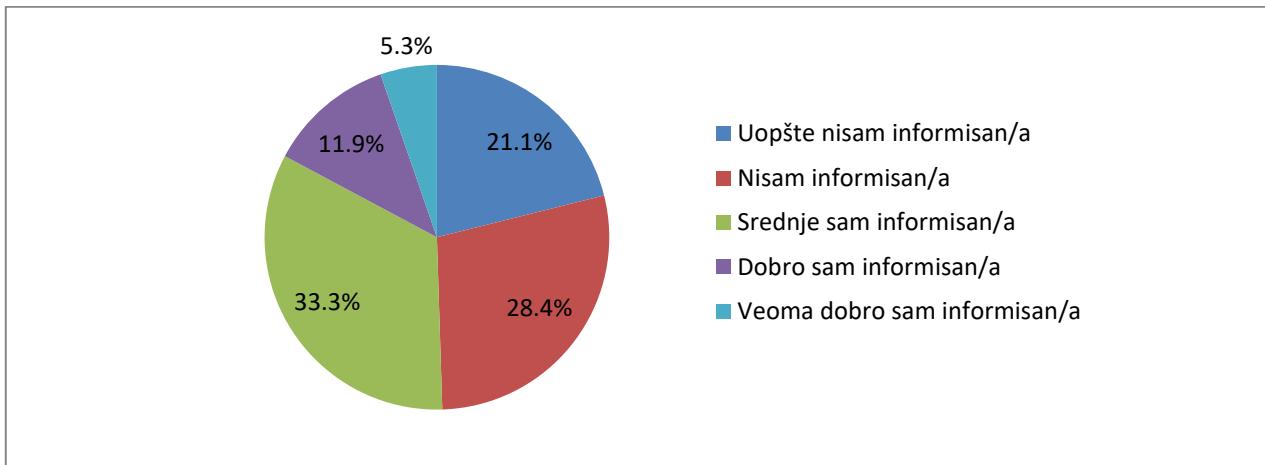
Grafikon 11. Kako se najčešće informišete o Evropskoj uniji?

Izvor: Prema istraživanju autora

Lično informisanje o Evropskoj uniji, na Likertovoj skali od 1 do 5, ispitanici ocenjuju srednjom ocenom $M=2,51$, $SD=1,11$. U pogledu frekvencija odgovora, veliki deo ispitanika smatra da je prosečno informisan (33%), dok najveći procenat ispitanika smatra da nije ili da uopšte nije informisan - 49,5%, a najmanje je onih koji smatraju da su vrlo dobro informisani (5,3%), odnosno da su dobro informisani - 11,9%.

Grafikon 12. U kojoj meri ste Vi lično informisani o Evropskoj uniji?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje da li u školi uče o Evropskoj uniji u okviru posebnog predmeta, ispitanici su navodili u najvećem procentu da ne uče (75,3%). Deo ispitanika (20,6%) naveo je da o Evropskoj uniji uči u okviru drugih predmeta, dok je svega 4,1% ispitanika navelo da uči iz posebnog predmeta o EU.

Na pitanje u okviru kojih predmeta uče o Evropskoj uniji, ispitanici su navodili sledeće predmete: Geografija, Istorija, Ekonomска geografija, Građansko vaspitanje, Geopolitika, Osnovi ekonomije, Osnovi geopolitike, Osnovi radnog prava, Poslovna ekonomija, Monetarna ekonomija i bankarstvo, Principi ekonomije, Finansijsko poslovanje, Preduzetništvo, Pravo, Turističke destinacije sveta, Turistička geografija, Sociologija, Nacionalna ekonomija, Engleski jezik, Srpski jezik i književnost, Javne finansije, Fizičko vaspitanje, Ustav i prava građana.

Deo ispitanika u otvorenim odgovorima ponovo je naveo da Evropsku uniju ne pominju u okviru nastave.

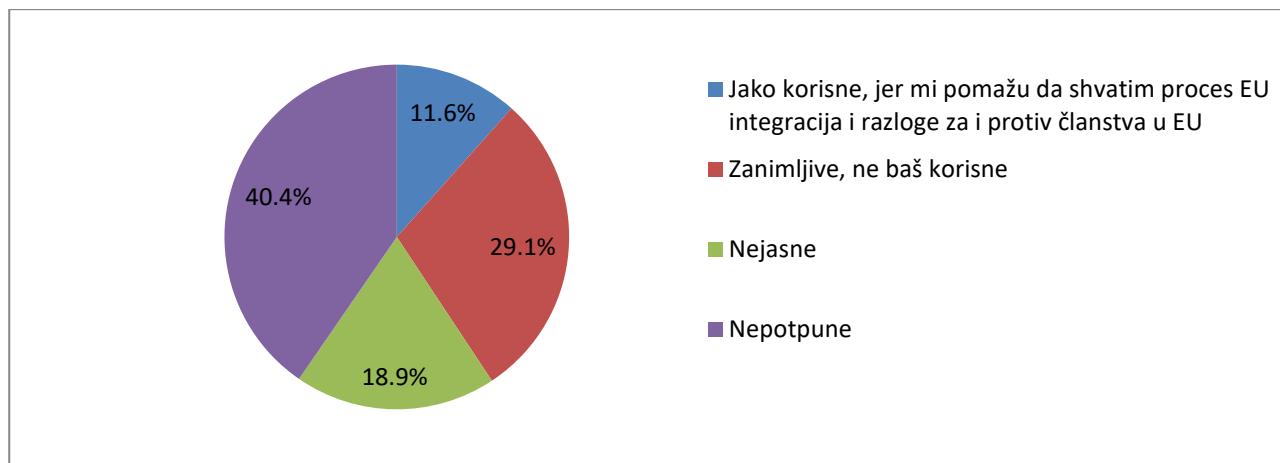
Grafikon 13. Da li učite u školi o Evropskoj uniji u okviru posebnog predmeta?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje kako bi ocenili informacije koje o Evropskoj uniji dobijaju u školi, najveći procenat ispitanika navodi da su takve informacije nepotpune (40,4%), 29,1% ispitanika smatra da su takve informacije zanimljive, ali ne i korisne, 18,9% ispitanika smatra da su takve informacije korisne, dok 11,6%, odnosno najmanji procenat ispitanika, smatra da su te informacije jako korisne, jer pomažu boljem razumevanju procesa integracije, kao i razloga za i protiv članstva.

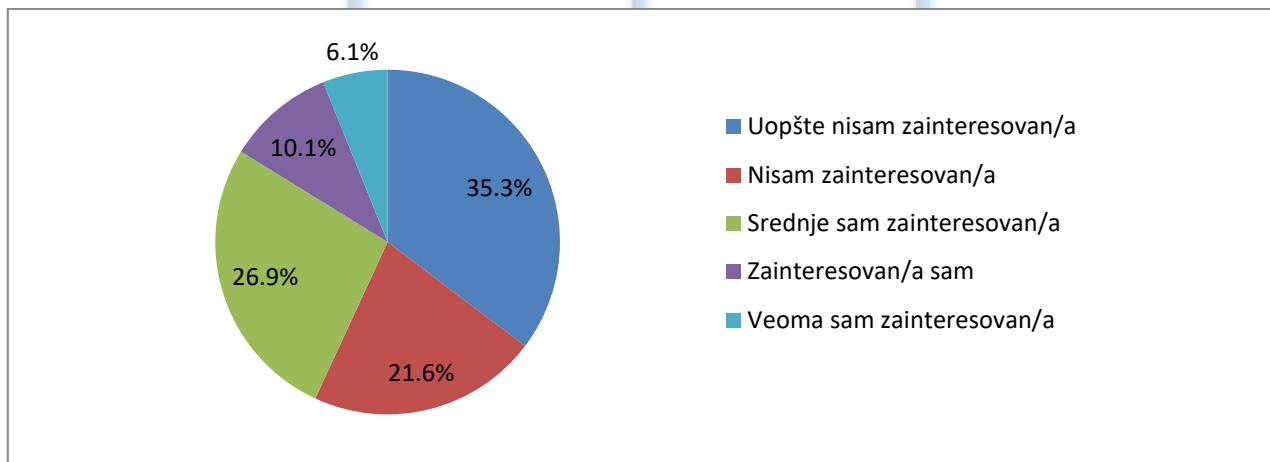
Grafikon 14. Kako biste okarakterisali informacije o EU koje dobijate u školi?

Izvor: Prema istraživanju autora

U pogledu zainteresovanosti za informacije o Evropskoj uniji, na Likertovoj skali od 1 do 5, dobijena je srednja vrednost $M=2,29$, $SD=1,21$. Kada se sagledaju frekvencije pojedinačnih odgovora, najveći procenat ispitanika navodi da uopšte nije zainteresovan (35,3%), odnosno da nije zainteresovan za informacije o EU (21,6%). Srednje zainteresovanih je 26,9%, dok je zainteresovanih, odnosno veoma zainteresovanih za informisanje o EU, ukupno 16,2%.

Grafikon 15. U kojoj ste meri zainteresovani da dobijete informacije o Evropskoj uniji?

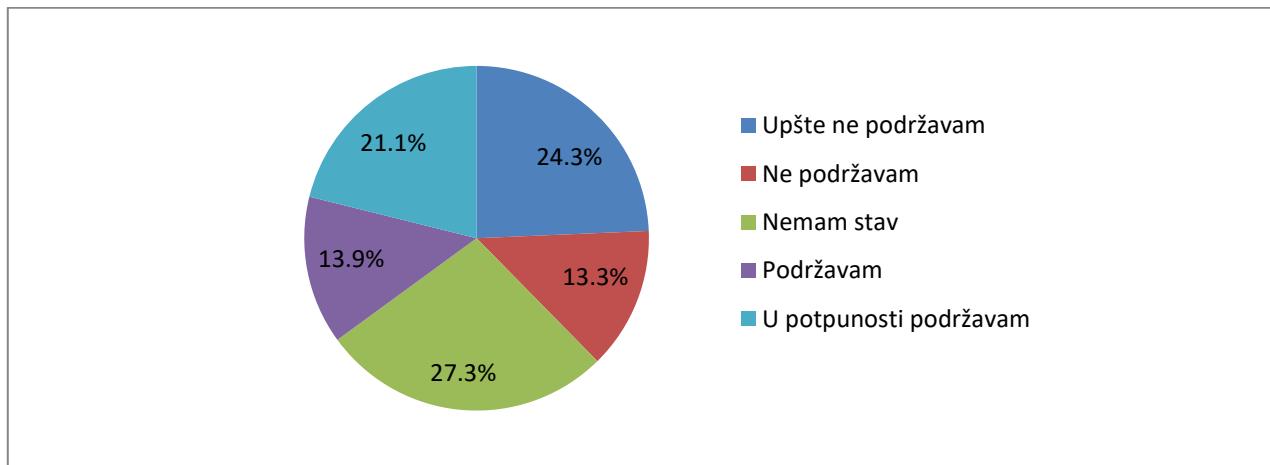

Izvor: Prema istraživanju autora

Stavovi o pridruživanju Srbije Evropskoj uniji

Na pitanje u kojoj meri podržavaju pridruživanje Srbije Evropskoj uniji, na Likertovoj skali od 1 do 5, dobijena je srednja ocena $M=2,94$, $SD=1,44$. Uvidom u frekvencije, utvrđeno je da je procenat ispitanika relativno ujednačeno podeljen između onih koji podržavaju pridruživanje Srbije Evropskoj uniji (35%) i onih koji ne podržavaju pridruživanje, a kojih je za nijansu više (ukupno 37,6%). Takođe, skoro trećina ispitanika (27,3%) nema stav po tom pitanju.

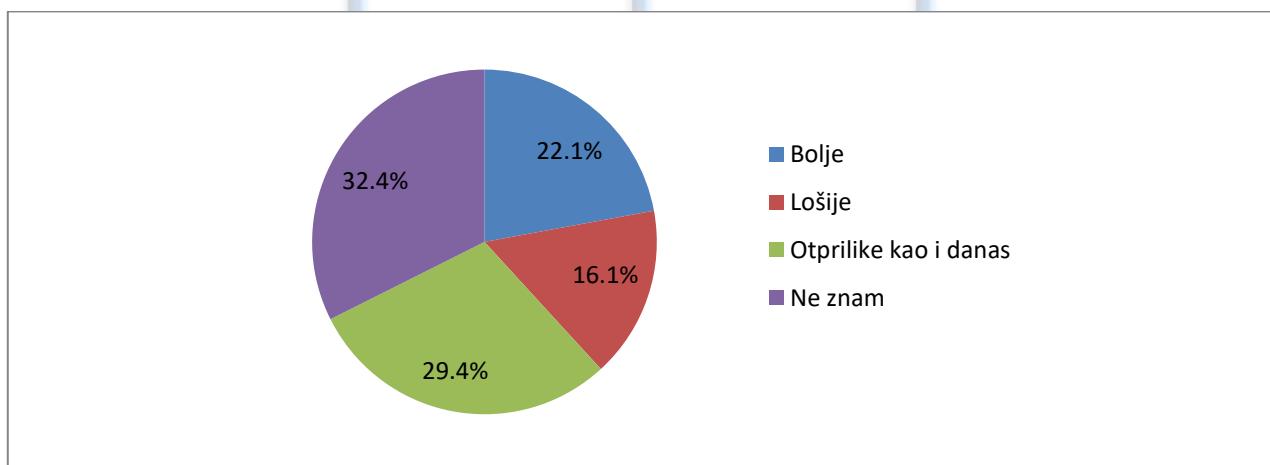
Grafikon 16. U kojoj meri podržavate pridruživanje Srbije Evropskoj uniji?

Izvor: Prema istraživanju autora

Najveći procenat ispitanika ne zna kako će se živeti u Srbiji nakon pridruživanja Srbije Evropskoj uniji (32,4%), zatim slede ispitanici koji smatraju da će biti isto kao i danas (29,4%). Više ispitanika smatra da će se živeti bolje kada Srbija bude član (22,1%), nego što ima onih koji smatraju da će se živeti lošije (16,1%).

Grafikon 17. Kako će se živeti u Srbiji nakon njenog ulaska u Evropsku uniju?

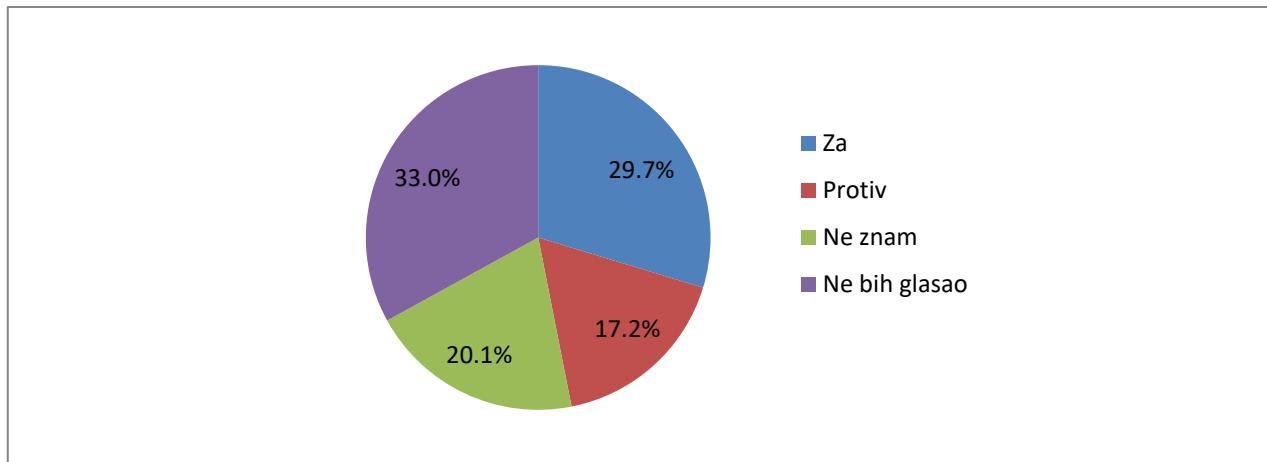

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje kako bi glasali kada bi se sutra održavao referendum o ulasku Srbije u Evropsku uniju, najveći procenat, odnosno trećina ispitanika, je rekao da ne bi glasao (33%), a zatim slede ispitanici

koji bi glasali za pridruživanje Srbije Evropskoj uniji (29,7%). 20,1% ispitanika ne zna kako bi glasalo, dok je najmanji procenat ispitanika izjavio da bi glasao protiv pridruživanja (17,2%).

Grafikon 18. Kada bi se sutra održavao referendum o ulasku Srbije u Evropsku uniju, kako biste Vi glasali?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na otvoreno pitanje o razlozima zbog kojih ne bi glasali za pridruživanje, ispitanici su navodili:

- „Još veće zaduživanje“;
- „Ne bi došlo do promene nabolje“;
- „Puno pravila i ograničavanja razvoja Srbije“;
- „Nemam dobro mišljenje o EU“;
- „Sve će biti skuplje“;
- „Zemlje u Evropskoj uniji su u krizi, EU se raspada“;
- „Srbija nije spremna za EU“;
- „Preduslovi ulaska Srbije u EU i priznavanje nezavisnosti Kosova i Metohije“;
- „Loš odnos članica prema Srbiji i njenom sistemu vrednosti“.

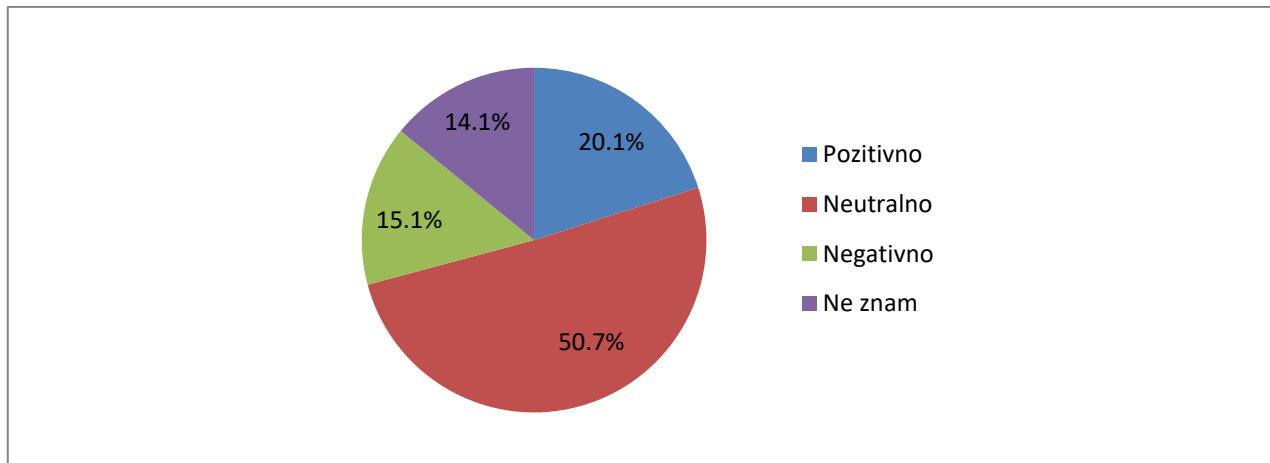
Kao glavnu asocijaciju na Evropsku uniju, ispitanici su navodili sledeće:

- „Putovanje bez pasoša i prostor bez granica“;
- „Bolji standard i život“;
- „Uređeno društvo“;
- „Iskorišćavanje manjih od strane većih zemalja“;
- „Zakon i red“;
- „Slobodna trgovina“;
- „Bolja budućnost“;
- „Odliv mozgova“;
- „Nepotrebna pravila“;
- „Prekid prijateljstva sa Rusijom“.

Na pitanje kakvo mišljenje generalno imaju o Evropskoj uniji, polovina ispitanika (50,7%) ima neutralno mišljenje, zatim slede ispitanici koji imaju pozitivno mišljenje (20,1%), a nešto manje je

onih koji imaju negativne stavove prema Evropskoj uniji (15,1%). Takođe, 14,1% ne zna da iskaže svoj stav po ovom pitanju.

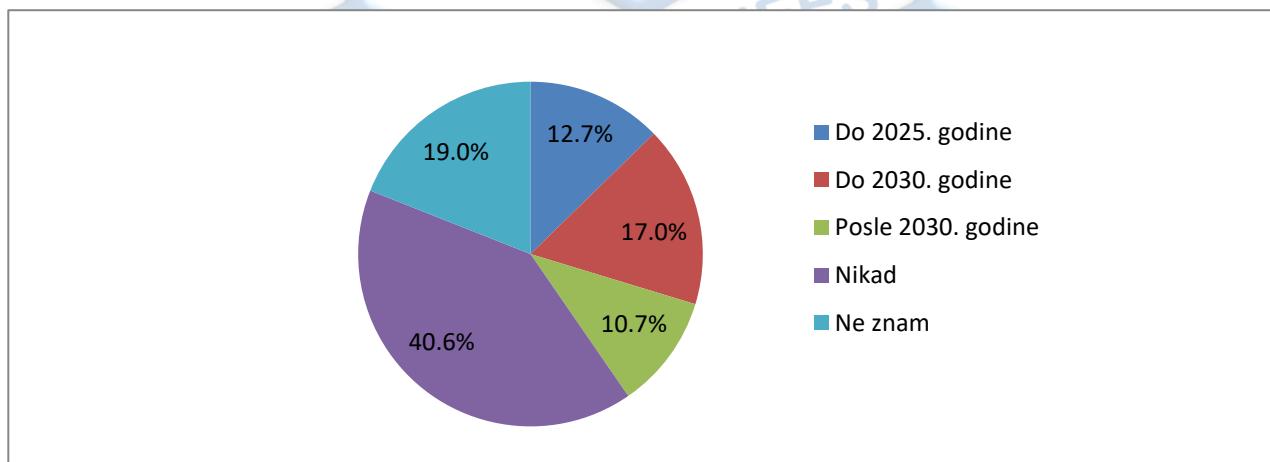
Grafikon 19. Kakvo je vaše mišljenje o Evropskoj uniji, generalno?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje kada će Srbija postati članica Evropske unije, najveći procenat mladih smatra da se to nikada neće desiti (40,6%), a 19% je izjavilo da ne zna. Optimistično je 12,7%, koji navode da će se to dogoditi do 2025. godine, 17% smatra da će to biti do 2030, a najmanje ispitanika misli da će Srbija ući u Evropsku uniju posle 2030. godine.

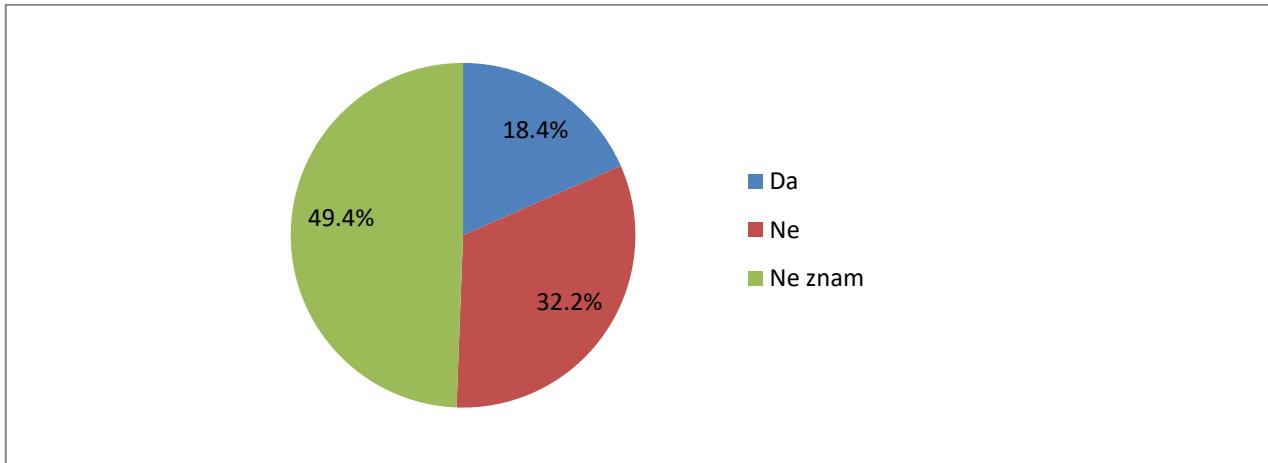
Grafikon 20. Kada smatrate da će Srbija postati članica EU?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje da li imaju poverenja u Evropsku uniju, polovina ispitanika odgovorila je da ne zna (49,4%). U ispitanom uzorku više je ispitanika izjavilo da nema poverenja u Evropsku uniju (32,2%), nego da ima (18,4%).

Grafikon 21. Da li imate poverenje u EU?

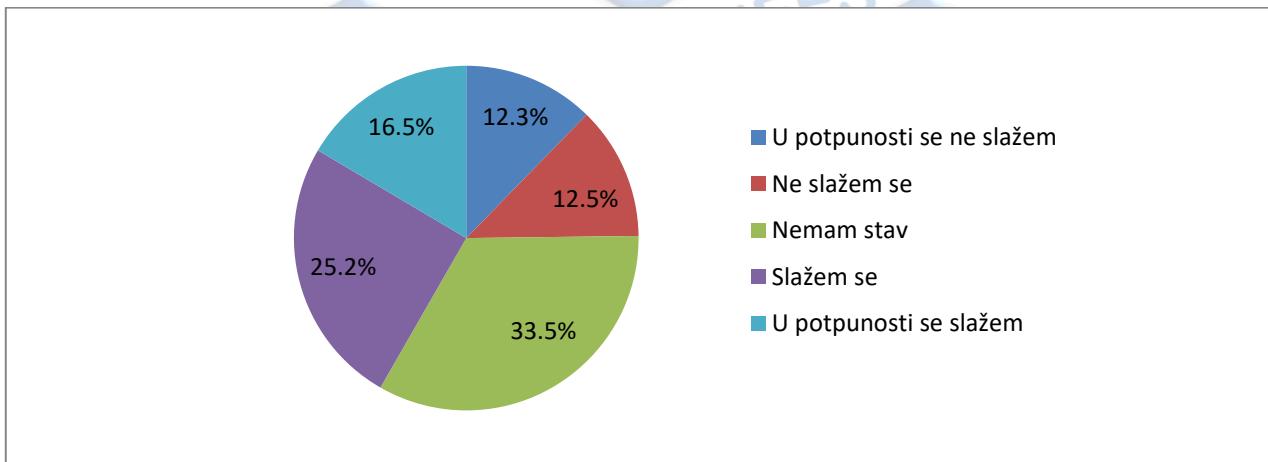

Izvor: Prema istraživanju autora

Na Liketovoj skali od 1 do 5, ispitanici su ocenjivali pozitivne i negativne strane članstva Srbije u Evropskoj uniji.

Na konstataciju da će članstvo Srbije u Evropskoj uniji doneti Srbiji kvalitetniji i brži privredni razvoj, najveći procenat ispitanika izjavio je da nema stav po tom pitanju (33,5%), 24,8% ispitanika se ne slaže sa tom izjavom, dok je 41,7% ispitanika saglasno.

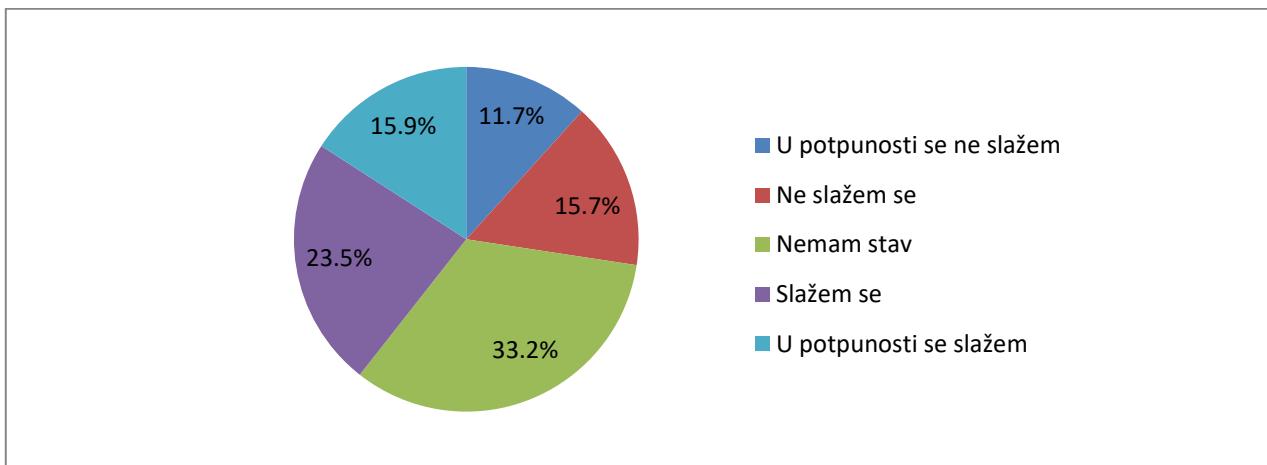
Grafikon 22. Da li smatrate da bi članstvo u EU doprinelo kvalitetnijem i bržem privrednom razvoju?

Izvor: Prema istraživanju autora

Po pitanju životnog standarda, 33,2% ispitanika nema stav, 39,4% ispitanika smatra da će životni standard biti na višem nivou, a 27,4% ispitanika veruje da do promene životnog standarda nabolje neće doći.

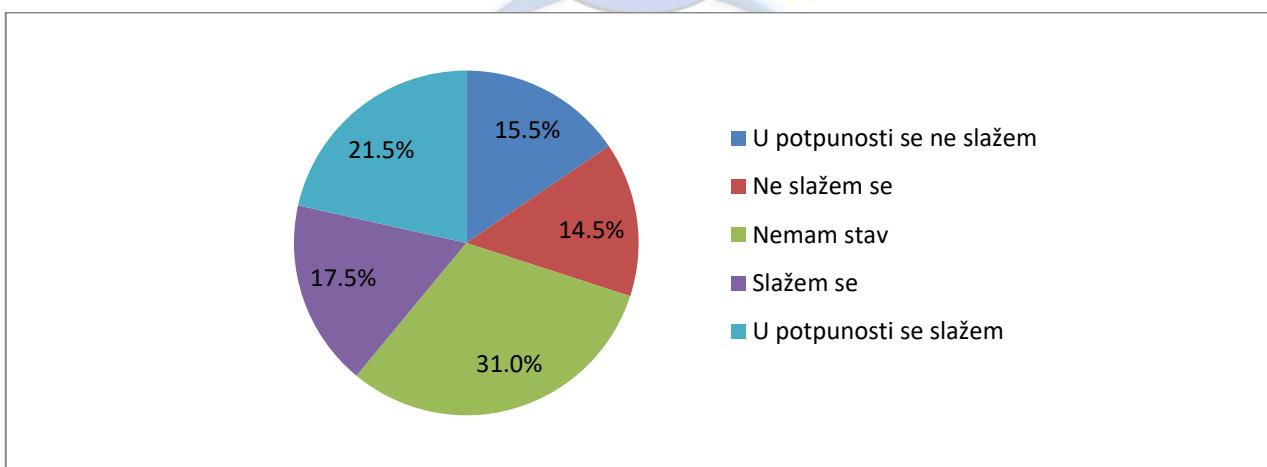
Grafikon 23. Da li smatrate da bi članstvo u EU doprinelo porastu životnog standarda?

Izvor: Prema istraživanju autora

Kada je u pitanju upoznavanje drugih kultura i naroda, najveći procenat se slaže da će članstvo u Evropskoj uniji tome doprineti (39%), 30% ispitanika se sa tom konstatacijom ne slaže, dok 31,1% ispitanika nema stav po tom pitanju.

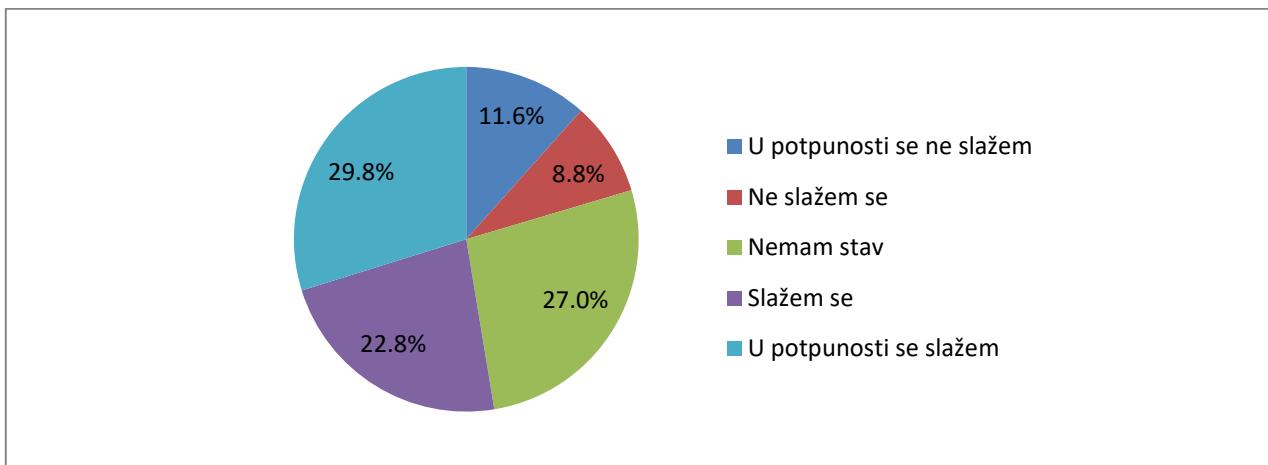
Grafikon 24. Da li smatrate da bi članstvo u EU doprinelo upoznavanju kultura i religija drugih naroda?

Izvor: Prema istraživanju autora

Da će članstvo Srbije u Evropskoj uniji doneti bolje mogućnosti zapošljavanja, smatra 52,6% srednjoškolaca, 27% ispitanika nema stav, dok je najmanje onih koji se sa tim ne slažu (20,4%).

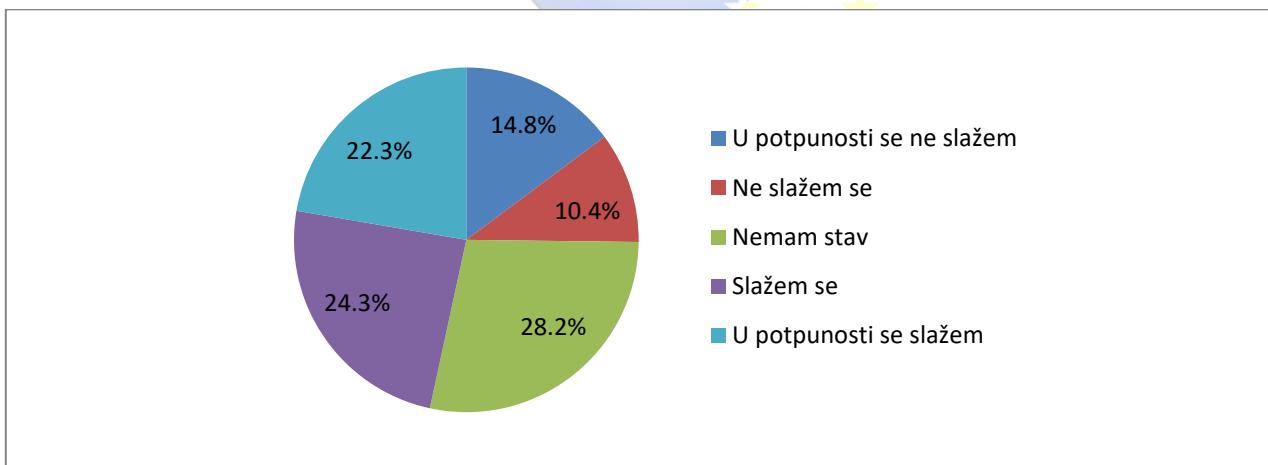
Grafikon 25. Da li smatrate da bi članstvo u EU doprinelo boljim mogućnostima zapošljavanja?

Izvor: Prema istraživanju autora

Sa konstatacijom da će članstvo u Evropskoj uniji doprineti boljem i kvalitetnijem obrazovanju, najviše ispitanika, odnosno gotovo polovina, se slaže (46,6%), 28,2% nema stav, dok 25,2% ima negativan stav po tom pitanju.

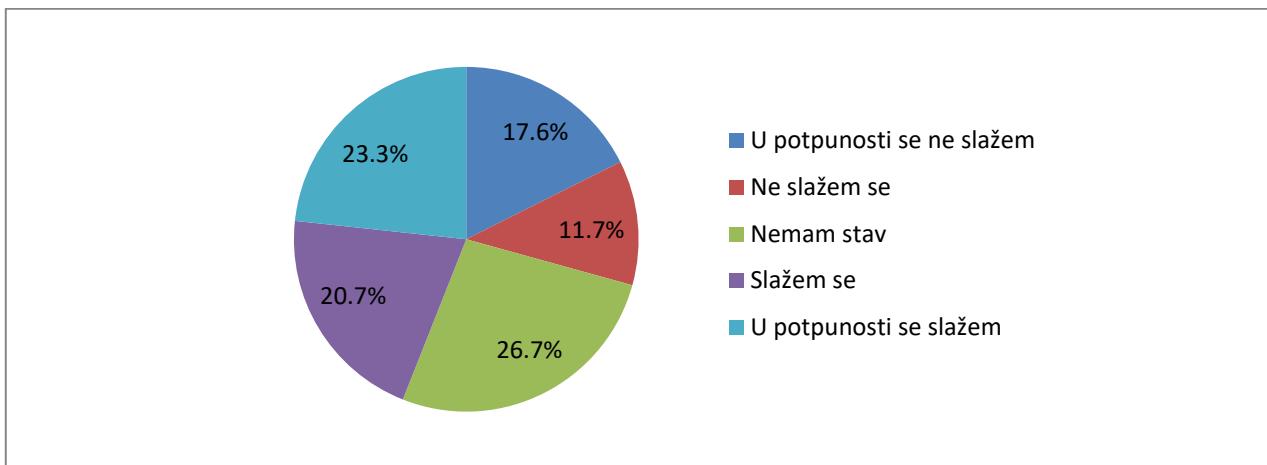
Grafikon 26. Da li smatrate da bi članstvo u EU doprinelo boljem i kvalitetnijem obrazovanju?

Izvor: Prema istraživanju autora

Kada je reč o boljoj vojnoj zaštiti Srbije, kao rezultatu članstva Srbije u Evropskoj uniji, najveći procenat ispitanika nema stav po tom pitanju (26,7%), zatim slede ispitanici koji su saglasni (44%), dok je najmanje ispitanika koji se sa tom konstatacijom ne slažu (29,3%).

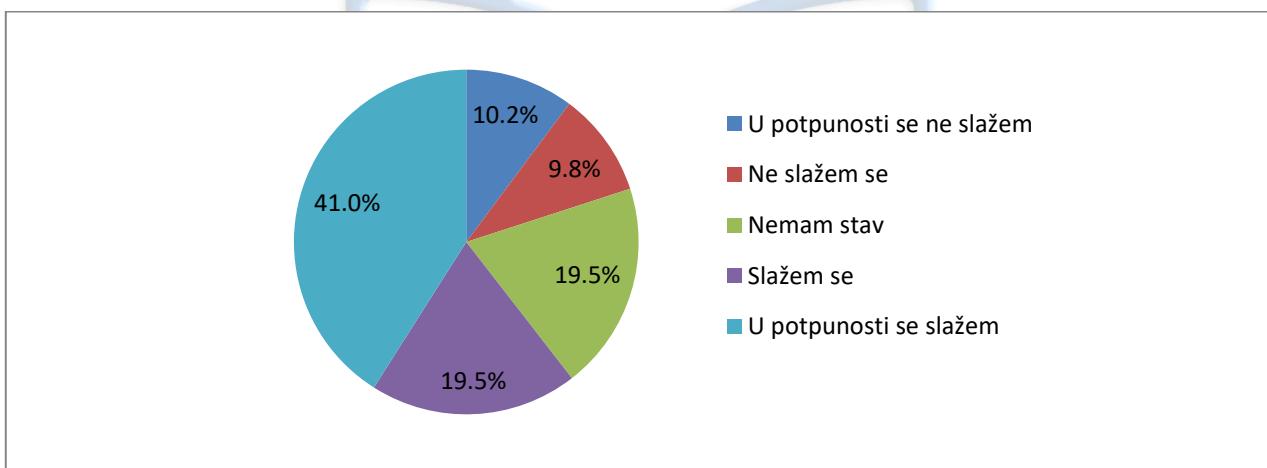
Grafikon 27. Da li smatrate da bi članstvo u EU doprinelo boljoj vojnoj zaštiti Srbije?

Izvor: Prema istraživanju autora

Najveći procenat ispitanika po pitanju prednosti pridruživanja Srbije Evropskoj uniji evidentiran je u slučaju konstatacije koja se odnosi na veće mogućnosti za putovanja i sklapanja prijateljstva, sa čim se slaže 60,5%, dok 19,5% ispitanika nema stav, a udeo ispitanika koji se ne slažu je najmanji (20%).

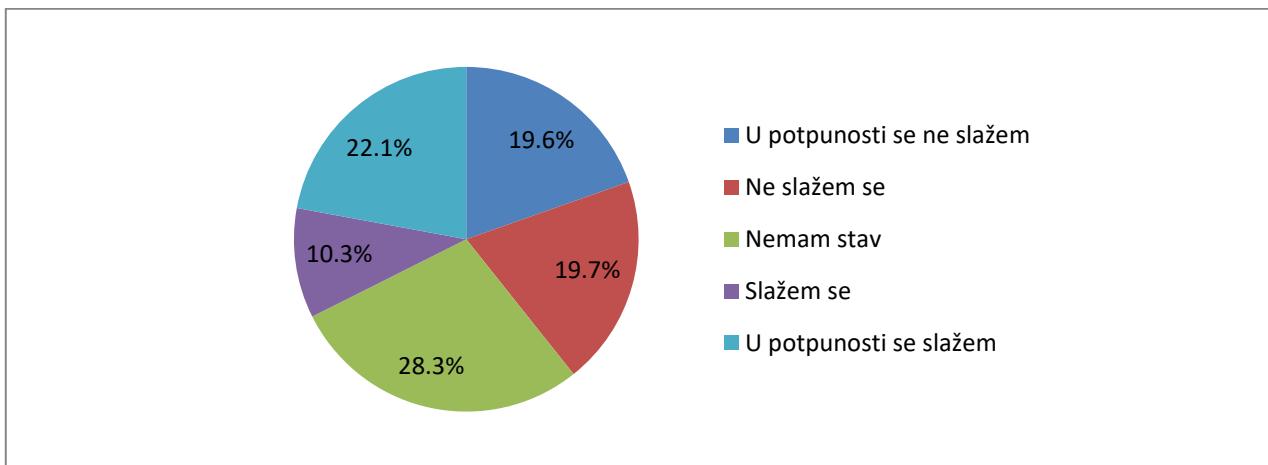
Grafikon 28. Da li smatrate da bi članstvo u EU stvorilo više mogućnosti za putovanja i sklapanja prijateljstava?

Izvor: Prema istraživanju autora

Da će članstvo Srbije u Evropskoj uniji doprineti ugrožavanju nacionalnog identiteta srpskog naroda, najveći procenat ispitanika se ne slaže (39,3%), 28,3% nema stav, dok je sa konstatacijom saglasno 32,4%.

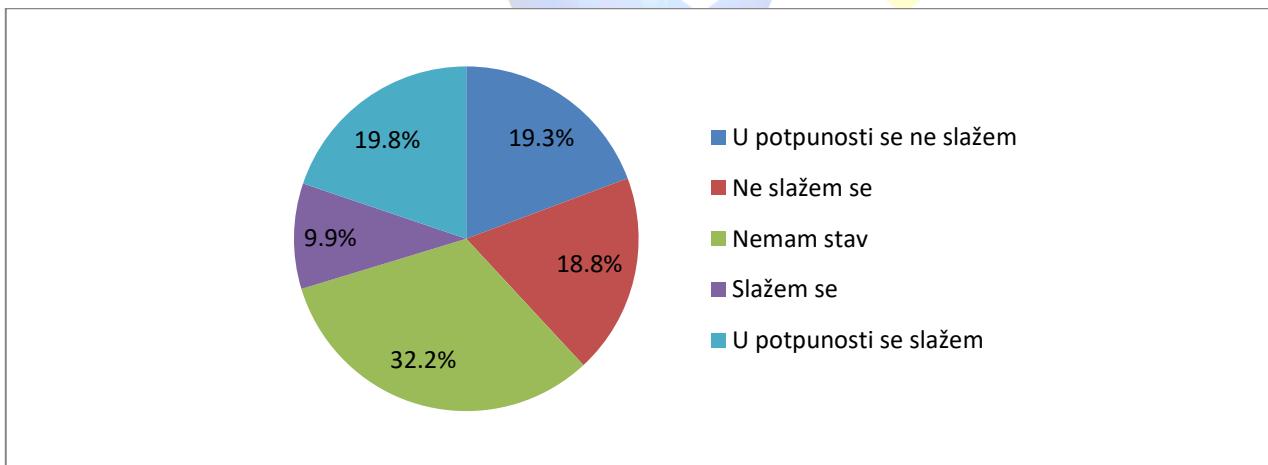
Grafikon 29. Da li smatrate da bi članstvo u EU ugrozilo nacionalni identitet srpskog naroda?

Izvor: Prema istraživanju autora

Najveći procenat ispitanika (38,1%) smatra da članstvo neće narušiti suverenitet srpske države, 32% nema stav, dok se sa tim slaže 29,7% ispitanika.

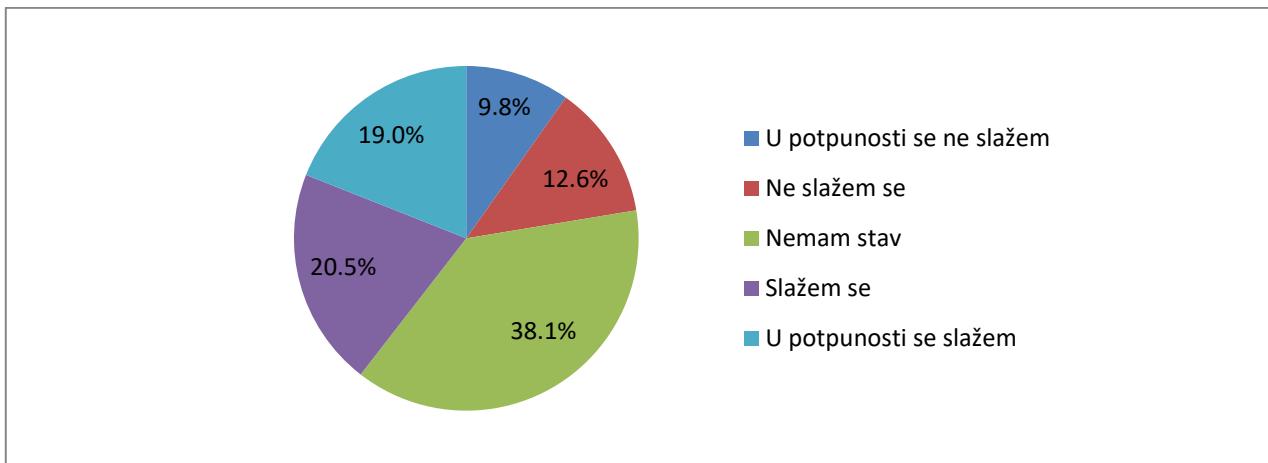
Grafikon 30. Da li smatrate da bi članstvo u EU narušilo suverenitet srpske države?

Izvor: Prema istraživanju autora

Kada je u pitanju povećana mogućnost za privrednu eksploataciju Srbije nakon ulaska u Evropsku uniju, najveći procenat srednjoškolaca se slaže sa ovom konstatacijom (39,5%), slede ispitanici koji nemaju stav po tom pitanju (38,1%), dok se sa navedenim ne slaže 22,4% ispitanika.

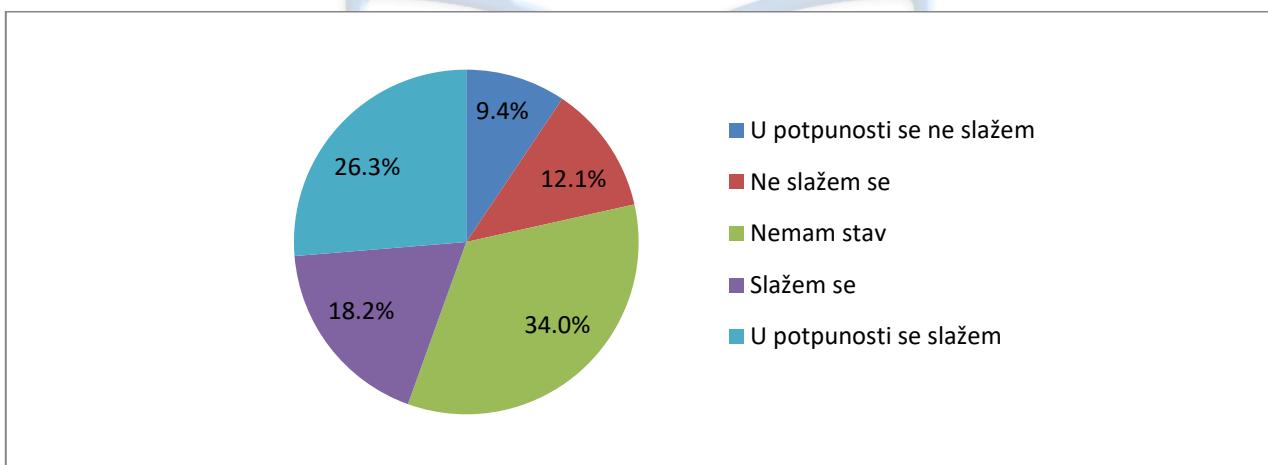
Grafikon 31. Da li smatrate da bi članstvo u EU povećalo mogućnost privredne eksploracije Srbije?

Izvor: Prema istraživanju autora

Da će članstvo u Evropskoj uniji Srbiju učiniti zavisnom od drugih razvijenih evropskih zemalja, saglasno je 44,5% ispitanika, slike ispitanici koji nemaju stav (34%), dok je najmanje ispitanika koji se sa tom konstatacijom ne slažu (21,5%).

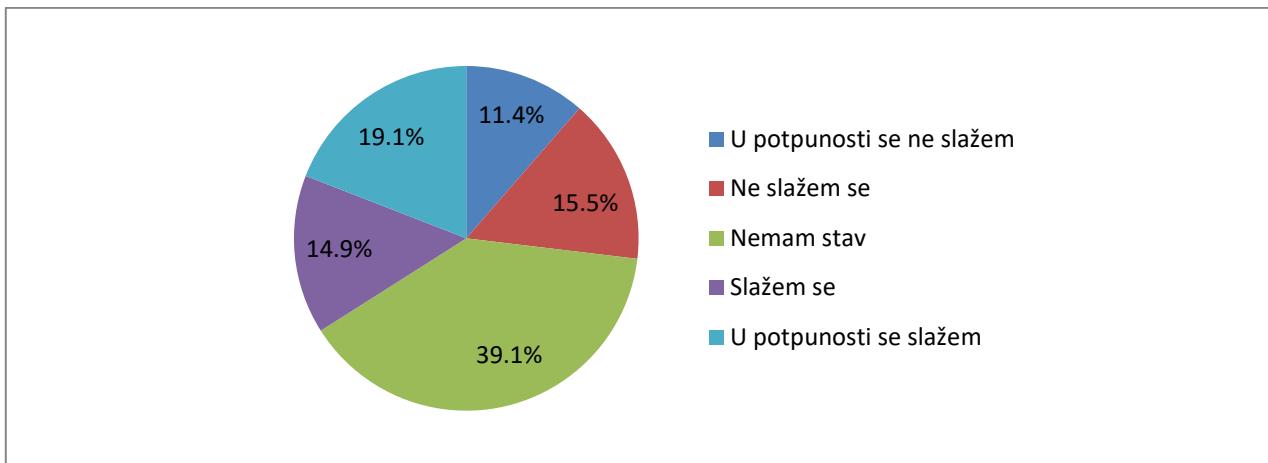
Grafikon 32. Da li smatrate da bi članstvo u EU Srbiju učinilo zavisnom od drugih razvijenih evropskih zemalja?

Izvor: Prema istraživanju autora

Rezultati istraživanja ukazuju da u najvećoj meri ispitanici nemaju stav (39,1%) kada su u pitanju standardi i mere koji mogu ograničiti razvoj Srbije, a rezultat su članstva Srbije u Evropskoj uniji, slike ispitanici koji se sa tom konstatacijom slažu (34%), dok je najmanje mladih koji se ne slažu (26,9%).

Grafikon 33. Da li smatrate da bi članstvo u EU standardima i merama ograničilo privredni razvoj Srbije?

Izvor: Prema istraživanju autora

Sagledavanjem deskriptivne statistike pozitivnih aspekata članstva, srednje vrednosti su umerene i kreću se od $M=3,15$ (odnosi se na bolje upoznavanje kultura i religija drugih naroda), dok je srednja vrednost najviša kada su u pitanju veće mogućnosti za putovanja i sklapanje prijateljstava ($M=3,7$).

Tabela 3. Pozitivni aspekti ulaska Srbije u Evropsku uniju - deskriptivna statistika

Pozitivni aspekti ulaska Srbije u Evropsku uniju	N	Min.	Max.	Mean	Std. Deviation
Kvalitetniji i brži privredni razvoj	981	1.0	5.0	3.209	1.2198
Viši životni standard ljudi	982	1.0	5.0	3.162	1.2129
Bolje upoznavanje kultura i religija drugih naroda	982	1.0	5.0	3.151	1.3332
Bolje mogućnosti zapošljavanja	981	1.0	5.0	3.504	1.3113
Bolje i kvalitetnije obrazovanje	980	1.0	5.0	3.290	1.3230
Bolja vojna zaštita Srbije	978	1.0	55.0	3.258	2.1592
Veće mogućnosti za putovanja i sklapanje prijateljstava	980	1.0	5.0	3.713	1.3546

Izvor: Proračun autora

Kada su u pitanju negativni aspekti članstva Srbije u Evropskoj uniji, ispitanici su u najvećoj meri saglasni sa tvrdnjom da će članstvo učiniti Srbiju zavisnom od razvijenih evropskih zemalja ($M=3,9$), dok je najniža vrednost u slučaju ugrožavanja suvereniteta zemlje ($M=2,92$).

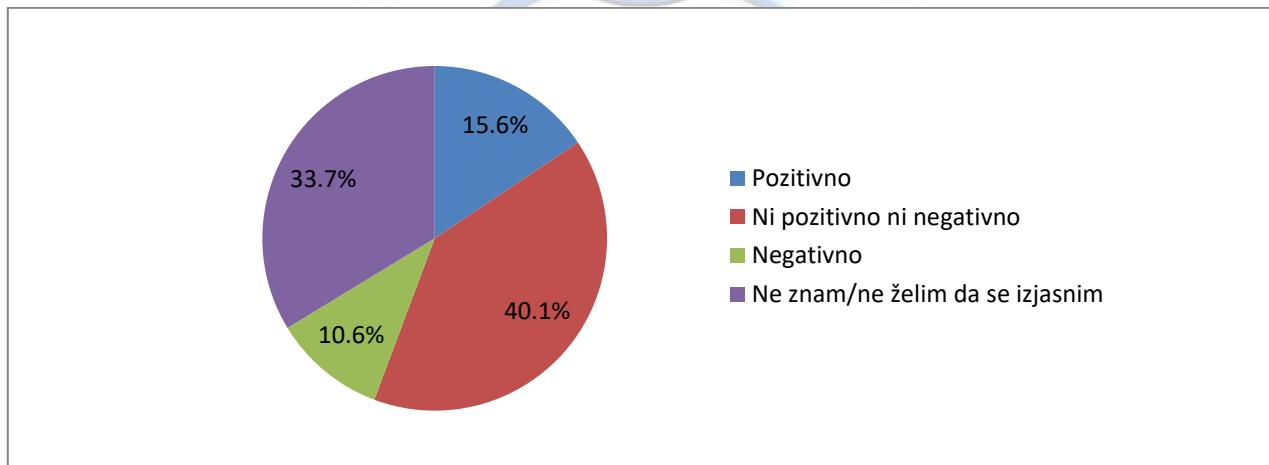
Tabela 4. Negativni aspekti ulaska Srbije u Evropsku uniju - deskriptivna statistika

Negativni aspekti ulaska Srbije u Evropsku uniju	N	Min.	Max.	Mean	Std. Deviation
Ugrožava nacionalni identitet srpskog naroda	981	1.0	5.0	2.957	1.4027
Narušava suverenitet srpske države	980	1.0	5.0	2.921	1.3586
Povećava mogućnosti privredne eksploracije Srbije	980	1.0	5.0	3.263	1.1890
Čini Srbiju zavisnom od razvijenih evropskih zemalja	977	1.0	5.0	3.399	1.2546
Standardima i merama ograničava privredni razvoj Srbije	979	1.0	5.0	3.147	1.2272

Izvor: Proračun autora

Na pitanje kako će članstvo uticati na njih lično, najveći procenat ispitanika smatra da neće osetiti ni pozitivan ni negativan uticaj (40,1%), zatim slede ispitanici koji ne znaju da odgovore ili ne žele da se izjasne (33,7%). 15,6% ispitanika veruje u pozitivan uticaj članstva (na njih lično), dok je najmanje onih koji smatraju da će na njih članstvo Srbije u Evropskoj uniji delovati negativno (10,6%).

Grafikon 34. Kako će članstvo u Evropskoj uniji uticati na Vas lično?

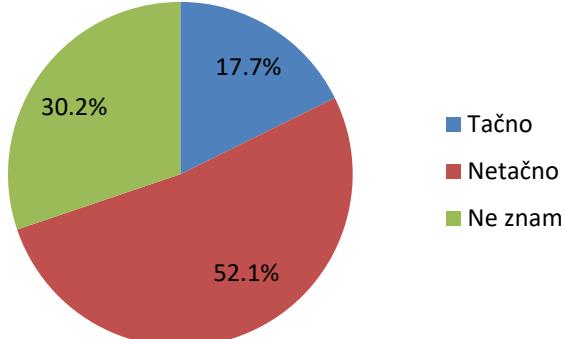
Izvor: Prema istraživanju autora

Znanje o Evropskoj uniji

Prvi deo testiranja znanja srednjoškolaca o Evropskoj uniji obuhvatao je pitanja koja su se odnosila na opštepoznate činjenice o Evropskoj uniji. Cilj je bio da se stekne uvid u poznavanje osnovnih obeležja EU kod populacije srednjoškolaca.

Na pitanje da li je sedište EU u Hagu, najveći broj, odnosno više od polovine ispitanika, odgovorio je negativno, što predstavlja tačan odgovor (52,1%).

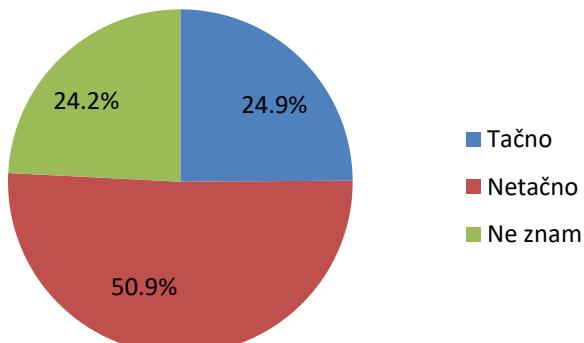
Grafikon 35. Raspored odgovora učenika na tvrdnju: Sedište EU je u Hagu.

Izvor: Prema istraživanju autora

Da Švajcarska nije članica Evropske unije, takođe je znala polovina ispitanika (50,9%).

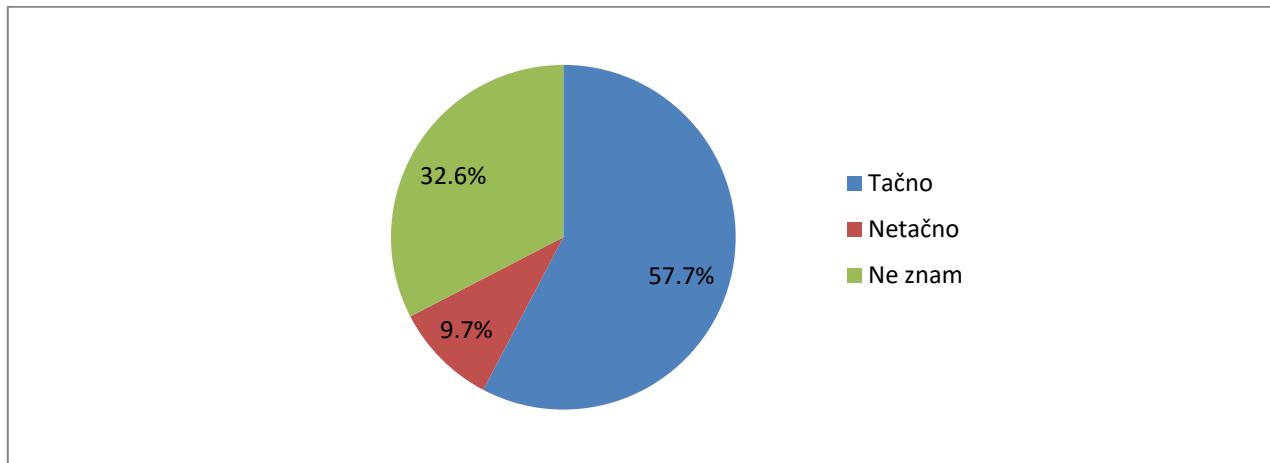
Grafikon 36. Raspored odgovora učenika na tvrdnju: Švajcarska je članica EU.

Izvor: Prema istraživanju autora

Informaciju da se Republika Hrvatska poslednja priključila Evropskoj uniji, znalo je 57,7% ispitanika.

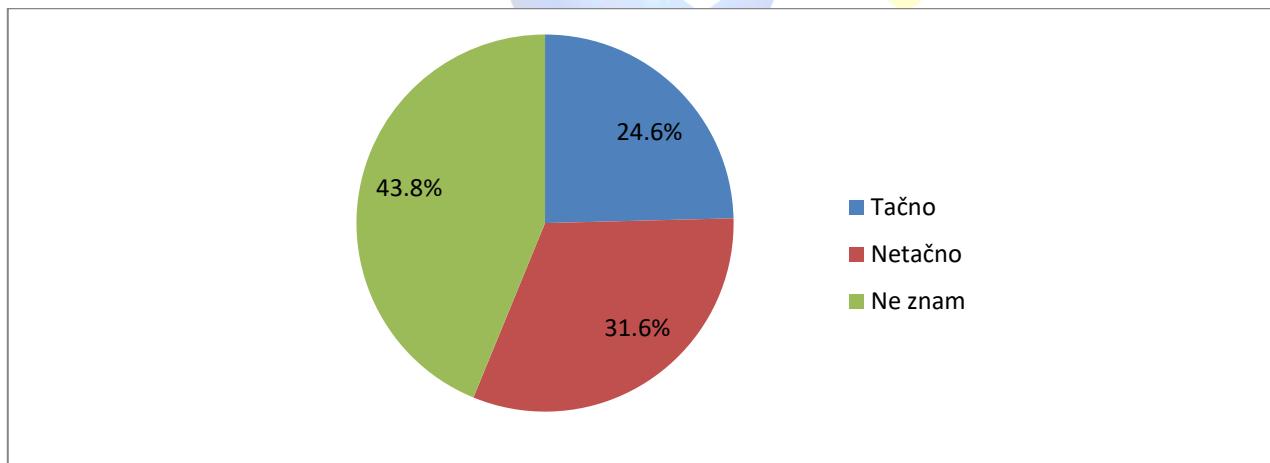
Grafikon 37. Raspored odgovora učenika na tvrdnju: Hrvatska se poslednja priključila EU.

Izvor: Prema istraživanju autora

Najveći procenat srednjoškolaca izjasnio se da ne zna koliko Evropska unija trenutno ima članica (43,8%).

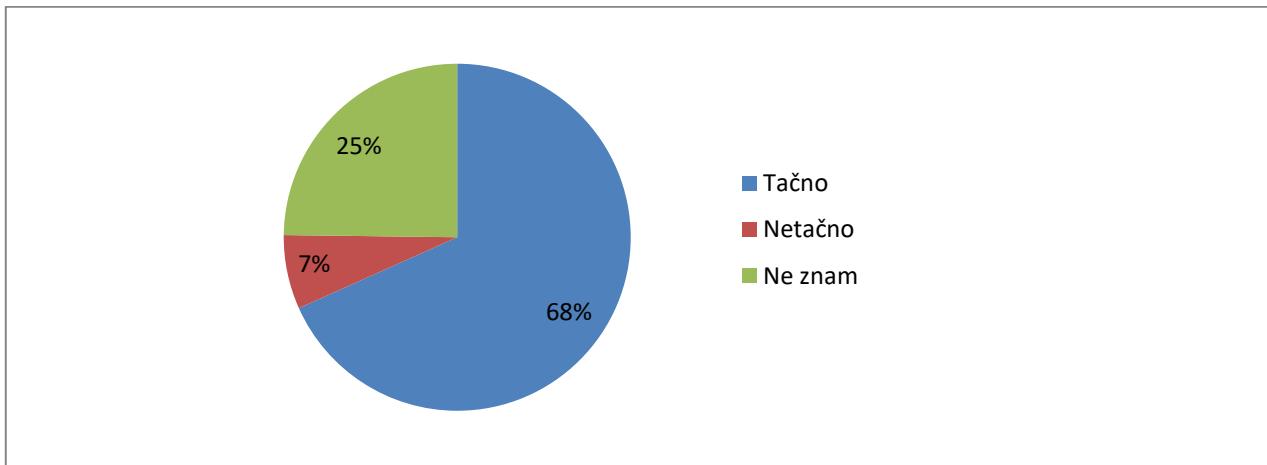
Grafikon 38. Raspored odgovora učenika na tvrdnju: Evropska unija ima 26 članica.

Izvor: Prema istraživanju autora

Većina ispitanika znala je da Republika Srbija ima status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji (68%).

Grafikon 39. Raspored odgovora učenika na tvrdnju: Srbija ima status kandidata za EU.

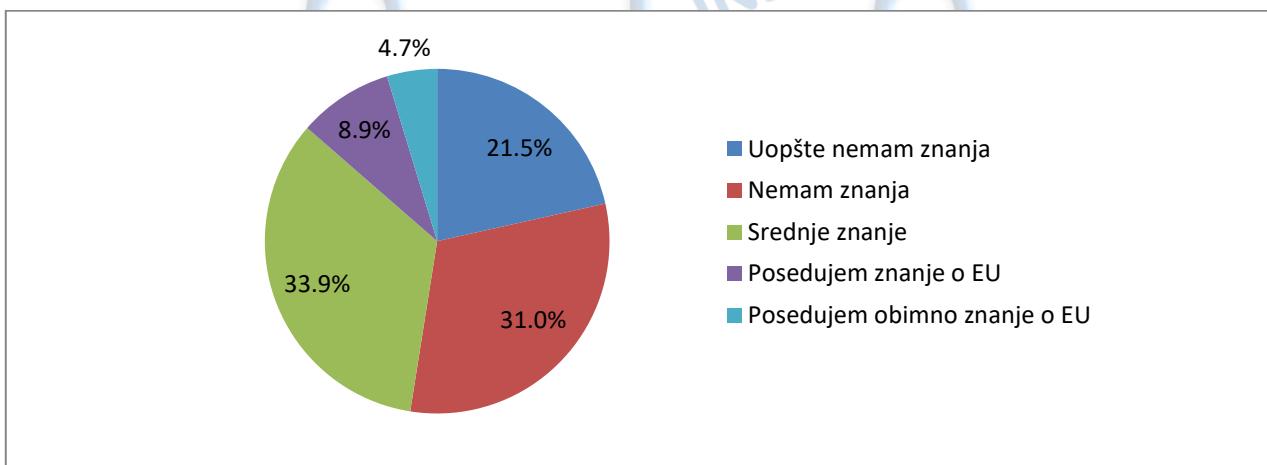

Izvor: Prema istraživanju autora

Na osnovu prikazanih odgovora, možemo da zaključimo da polovina srednjoškolaca ima elementarno znanje o opštupoznatim činjenicama o Evropskoj uniji, a da između $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{3}$ ispitanika ne zna odgovore na pitanja.

Samoprocena ispitanika o znanjima o Evropskoj uniji ukazuje da ispitanici, u najvećoj meri, svoje znanje ocenjuju kao srednje (33,9%), zatim slede ispitanici koji smatraju da nemaju znanja (31%), odnosno da nemaju nikakva znanja (21,5%). Tek 13,6% ispitanika smatra da ima znanja o Evropskoj uniji.

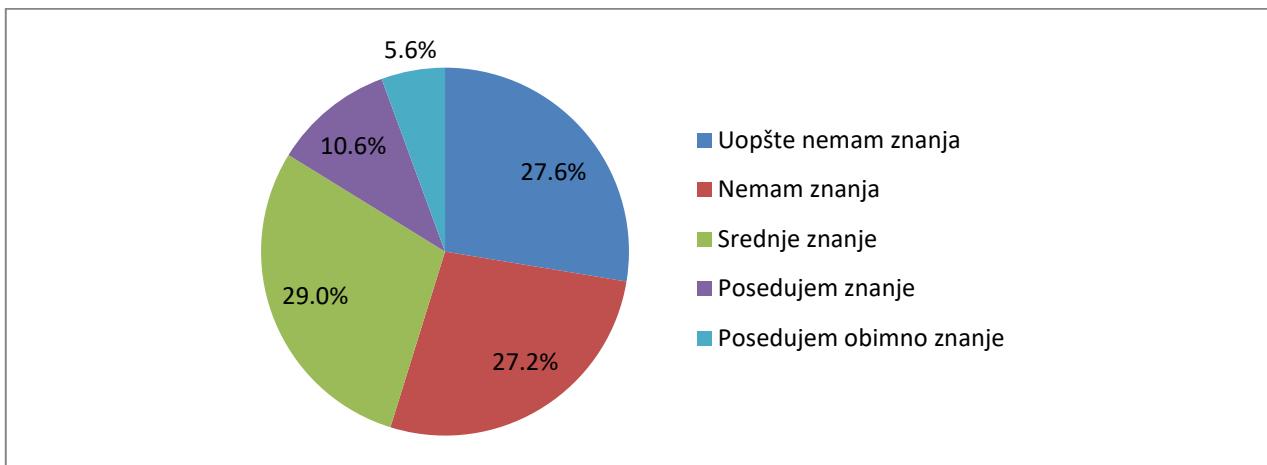
Grafikon 40. U kojoj meri posedujete znanja o Evropskoj uniji?

Izvor: Prema istraživanju autora

Kada je reč o vrednostima Evropske unije, najveći procenat ispitanika navodi da ima srednje znanje (27,2%), iako, zbirno posmatrajući rezultate, najviše je onih koji zajedno nemaju, odnosno uopšte nemaju, znanja o vrednostima Evropske unije (54,8%).

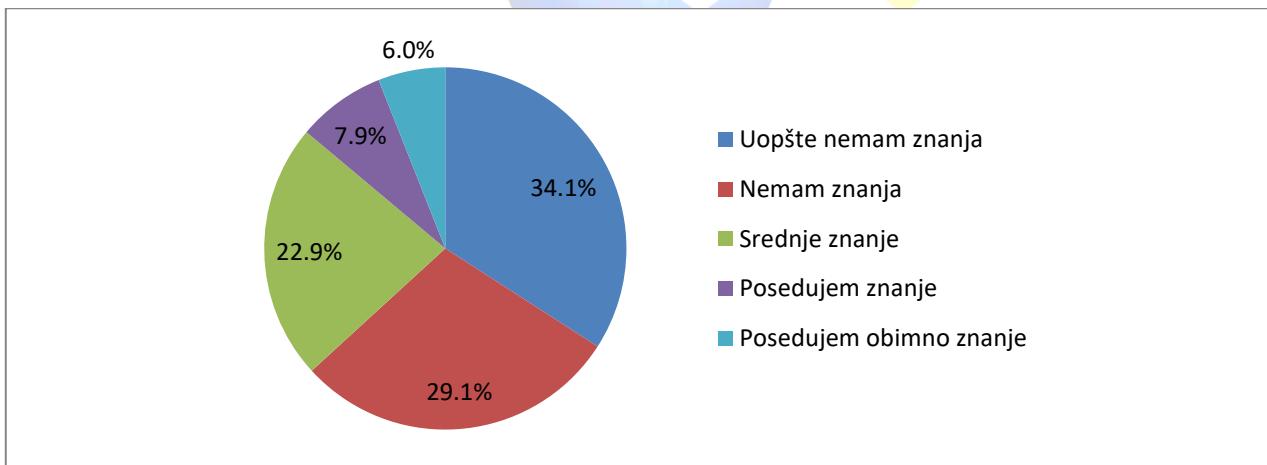
Grafikon 41. U kojoj meri poznajete vrednosti Evropske unije?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje o poznavanju institucija Evropske unije, najviše ispitanika se izjasnilo da nema, odnosno da uopšte nema znanja (63,2%), dok je onih koji imaju znanja na ovu temu tek 13,9%.

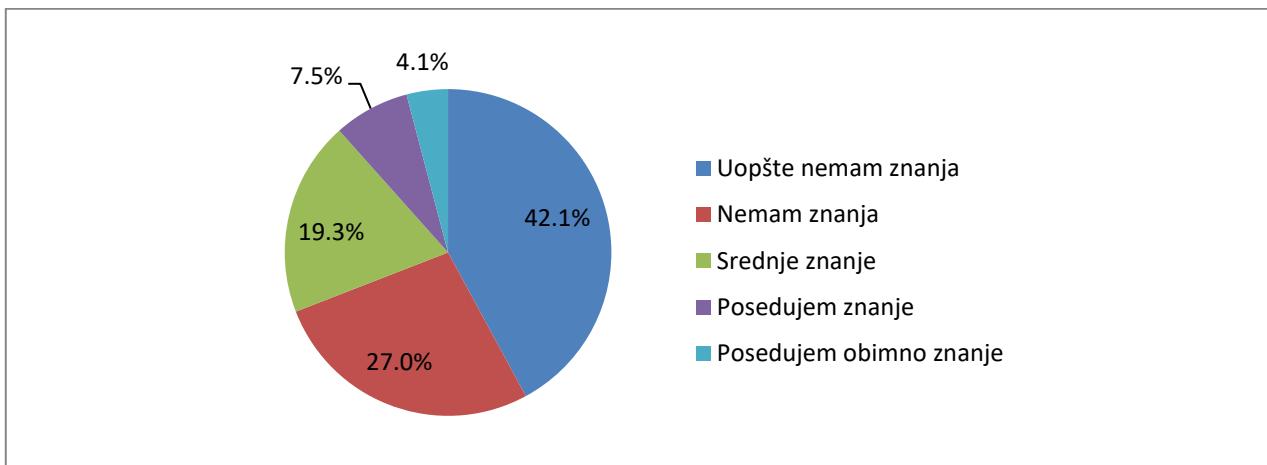
Grafikon 42. U kojoj meri poznajete institucije Evropske unije?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje o programima finansijske podrške Evropske unije Srbiji, još je veći procenat ispitanika koji nemaju nikakva znanja/informacije o ovoj temi (69,1%), dok tek 11,6% smatra da ima znanje o ovome.

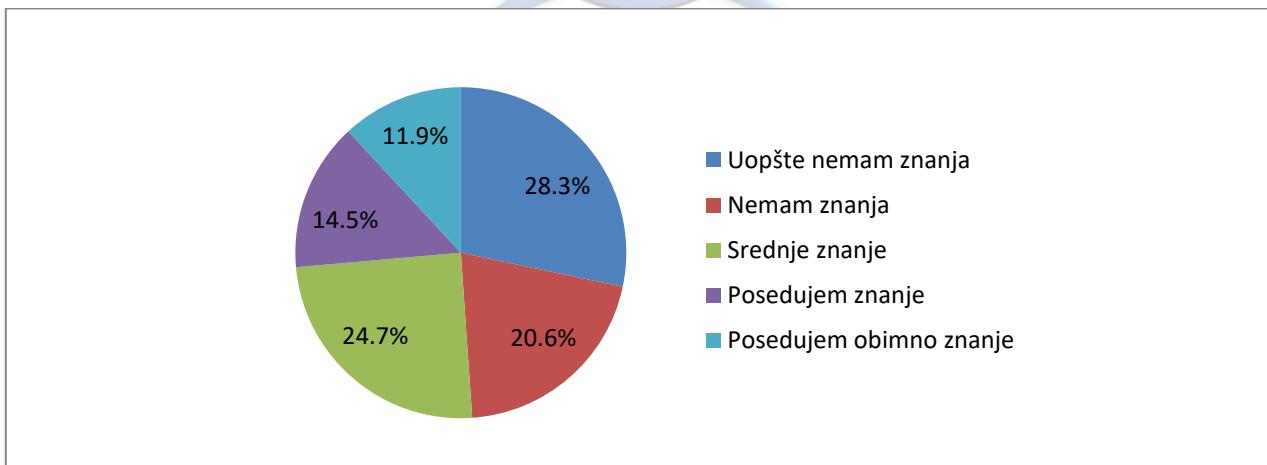
Grafikon 43. U kojoj meri poznajete programe finansijske podrške Evropske unije?

Izvor: Prema istraživanju autora

Na pitanje o uslovima koje Srbija treba da ispuní kako bi postala član Evropske unije, 48,9% ispitanika navelo je da nema znanja, dok je 26,4% navelo da poznaje uslove, a $\frac{1}{4}$ ispitanika ocenila je da poseduje srednje znanje o ovoj temi.

Grafikon 44. U kojoj meri poznajete uslove koje Srbija treba da ispuní da bi se pridružila Evropskoj uniji?

Izvor: Prema istraživanju autora

Rezultati istraživanja pokazuju da su ispitanici nivo znanja o EU ocenili srednjom vrednošću $M=2,44$, što ukazuje da smatraju da poseduju umereno nizak nivo znanja o EU.

Slični rezultati dobijeni su kada su u pitanju poznавање вредности EU ($M=2,39$) i uslovi za pridruživanje Srbije EU ($M=2,61$), koji su najviše ocenjeni. Ispitanici su najniže ocenili informacije koje poseduju po pitanju fondova EU ($M=2,04$) i institucija EU ($M=2,22$).

Tabela 5. Znanje o EU - deskriptivna statistika

Znanje o EU	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Nivo znanja o EU	977	1.0	5.0	2.443	1.0670
Vrednosti EU	976	1.0	5.0	2.394	1.1579
Institucije	977	1.0	5.0	2.227	1.1742
Fondovi EU	976	1.0	5.0	2.044	1.1319
Uslovi za pridruživanje	975	1.0	5.0	2.610	1.3450

Izvor: Proračun autora

Diskusija

Rezultati istraživanja sprovedenog na 995 srednjoškolaca iz 25 srednjih škola u Srbiji, pokazali su da su mlađi u Srbiji nedovoljno informisani o temama u vezi sa Evropskom unijom, odnosno da je tema Evropske unije, procesa i značaja pridruživanja Srbije Evropskoj uniji malo ili gotovo da uopšte nije zastupljena u formalnom srednjoškolskom obrazovanju. Takođe, nalazi istraživanja pokazuju da su srednjoškolci, pored toga što su neinformisani, u velikoj meri i nezainteresovani za navedene teme. Rezultati jasno ukazuju da polovina ispitanih srednjoškolaca nema jasno definisan stav o Evropskoj uniji, niti o članstvu Srbije u Evropskoj uniji. Među srednjoškolskom populacijom dominira neutralan, odnosno ravnodušan stav, dok je procenat negativnih i pozitivnih stavova po pitanju Evropske unije ujednačen. Iako više od polovine ispitanih poznaje osnovne činjenice o Evropskoj uniji, mlađi smatraju da nemaju dovoljno znanja o temama u vezi sa Evropskom unijom. U delu teksta koji sledi detaljnije su analizirani dobijeni rezultati.

Informisanje o Evropskoj uniji

Mlađi svoju informisanost o Evropskoj uniji smatraju prosečnom ($M=2,51$). Takođe, manji je procenat mlađih koji smatraju da su adekvatno informisani o EU (17,2%), u odnosu na one koji smatraju da nemaju dovoljno pravih informacija o EU (49,5%), a kojih je gotovo polovina u ispitanim uzorku.

Kada je reč o informisanju srednjoškolaca o Evropskoj uniji, rezultati sprovedenog istraživanja pokazuju da u velikoj meri (42,5%) mlađi nisu zainteresovani za informacije te vrste, a da kao glavne kanale informisanja koriste različite medije i Internet.

Interesantan i istovremeno zabrinjavajući podatak je da srednjoškolci informacije na ovu temu u veoma malom broju slučajeva dobijaju putem obrazovanja, kako formalnog, tako i neformalnog.

Najveći procenat srednjoškolaca uopšte ne uči o Evropskoj uniji (75,4%), a tek 20,6% uči o EU u okviru nekog od predmeta tokom školovanja.

Informacije koje dobijaju u školi, srednjoškolci uglavnom ocenjuju kao nepotpune (40,4%), dok samo 11,6% ispitanika navodi da su one korisne za njihovo razumevanje značaja EU i procesa pridruživanja Srbije evropskoj zajednici (Jovičić Vuković, Damnjanović, Papić-Blagojević, 2022).

Takođe, svoju zainteresovanost o informisanju na temu Evropske unije, srednjoškolci ocenjuju nisko ($M=2,29$), odnosno više ispitanika nije zainteresovano za temu Evropske unije.

Navedeno ukazuje da mladi u najvećoj meri nisu adekvatno informisani o temama u vezi sa Evropskom unijom i procesom pridruživanja Srbije Evropskoj uniji. Informacije na ovu temu nisu zastupljene u srednjoškolskom obrazovanju, a nepotpune informacije koje imaju na ovu temu srednjoškolci uglavnom dobijaju putem medija i Interneta. Takođe, zabrinjavajući podatak je da većina ispitanika nije zainteresovana da se informiše o ovoj temi. S obzirom na dobijene rezultate, ključna preporuka je uvođenje tema o Evropskoj uniji u nastavne programe predmeta i sagledavanje ove tematike iz različitih uglova. Pored toga, obogaćivanje postojećih planova predmeta u srednjim školama ovom tematikom, bez značajnih izmena kurikuluma, takođe može biti značajno za unapređivanje znanja i zainteresovanosti srednjoškolaca. Potrebno je obezbediti prilagođavanje materije, odnosno informacija koje se plasiraju na ovaj način, tako da se ovoj temi pristupi na jednostavan, zanimljiv i pristupačan način. U tom procesu, podrška nastavnika može biti od ključnog značaja, jer u velikoj meri njihova interpretacija i spremnost da afirmativno govore o Evropskoj uniji može da utiče na izgradnju pozitivnih stavova kod mladih i povećanje njihove zainteresovanosti na temu Evropske unije. Podrška ovom procesu može biti ispoljena i kroz visokoobrazovne institucije, gde se saradnjom srednjoškolskog i visokog obrazovanja značajno može unaprediti kvalitet obrazovanja u Srbiji (Jovičić Vuković, Damnjanović, Papić-Blagojević, 2020; Jošanov-Vrgović et al, 2020).

Podrška pridruživanju Srbije Evropskoj uniji

Stavovi srednjoškolaca po pitanju podrške pridruživanju Srbije Evropskoj uniji su podeljeni, 35% ga podržava, dok 37,6% ne podržava ulazak Srbije u Evropsku uniju. Značajno je da po ovom pitanju gotovo trećina ispitanih nema stav.

Činjenica koja takođe govori o neodređenosti stavova srednjoškolaca o EU jeste da većina ispitanika ne zna kako bi se živilo u Srbiji nakon njenog ulaska u EU, odnosno smatra da bi bilo isto kao danas. Navedeno govori da srednjoškolci uglavnom ne vide članstvo Srbije u Evropskoj uniji kao mogućnost da unaprede kvalitet života (Damnjanović, Jovičić Vuković, 2020).

Pozitivan podatak je da bi srednjoškolci na referendumu o EU u većini glasali za pridruživanje (29,7%), dok je značajno manji procenat ispitanika koji bi glasao protiv (17,2%). Interesantno je da gotovo polovina ispitanika ne bi glasala, odnosno ne zna kako bi glasala, **što još jednom potvrđuje nejasne i ravnodušne stavove mladih o ovoj temi**. Kao osnovne razloge za glasanje protiv ulaska Srbije u EU, srednjoškolci navode da ne veruju u bolji kvalitet života u EU, da je EU u krizi, ali kao razlog navode i nametnute preduslove za pridruživanje Srbije.

Neutralan stav po pitanju Evropske unije ima 50,8% ispitanika, pozitivno mišljenje ima 20,1%, a nešto manje je onih koji imaju negativne stavove prema Evropskoj uniji (15,1%). Takođe, 14,1% ne zna da iskaže svoj stav po ovom pitanju. Asocijacije na temu Evropske unije uglavnom su pozitivne, u vidu boljeg životnog standarda, putovanja bez granica i uređenog društva, ali i negativne, poput odliva mozgova, nepotrebnih pravila, prekida prijateljstva sa Rusijom.

Na pitanje kada će Srbija postati članica Evropske unije, najveći procenat mladih smatra da se to nikada neće desiti (40,6%), 19% izjavilo je da ne zna, dok manji procenat veruje da će se to desiti u sledećih 5, odnosno 10 godina.

Rezultati pokazuju da **mladi nemaju jasno definisan stav po pitanju poverenja u EU**, kako je odgovorila polovina ispitanika, a najmanji procenat je onih koji pozitivno misle o Evropskoj zajednici (18,4%).

Kao ključne pozitivne strane priključivanja Evropskoj uniji, mladi vide veće mogućnosti za putovanja i sklapanja prijateljstva, kao i bolje mogućnosti po pitanju pronalaska posla. Sa druge strane, mladi smatraju da bi članstvo moglo da bude negativno za Srbiju, sa aspekta zavisnosti Srbije od razvijenih evropskih zemalja, ali i da bi privredni razvoj Srbije mogao da se ograniči standardima i merama.

Ravnodušnost mladih po pitanju članstva u Evropskoj uniji i uticaja na njih lično je vidljiva i kroz odgovore, gde 40,1% mladih misli da ulazak u EU na njih neće delovati ni pozitivno ni negativno, dok 33,7% ne zna ili ne želi da se izjasni. Samo 15,6% procenata ispitanika ima pozitivan stav po tom pitanju.

Rezultati jasno ukazuju da polovina ispitanih srednjoškolaca nema jasno definisan stav o Evropskoj uniji, niti o članstvu Srbije u Evropskoj uniji. Takođe, izuzetno je izražen neutralan, odnosno ravnodušan stav, dok su negativni i pozitivni stavovi po pitanju EU uglavnom jednakoraspoređeni.

Potrebitno je, uvođenjem tema o Evropskoj uniji na nivo formalnog obrazovanja, ali i na različite načine putem neformalnog sticanja znanja, da se obezbedi bolja informisanost mladih u cilju smanjivanja evroskepticizma i predrasuda prema Evropskoj uniji. Posebno je značajno da se aktiviraju ravnodušni po ovom pitanju i da im se pomogne da izgrade svoje stavove na adekvatnim informacijama. Moguće je obezrediti povećanje zainteresovanosti kroz isticanje pozitivnih aspekata članstva, ali i kroz pronalaženje inovativnih načina informisanja (prilagođenih mladima, npr. poput onlajn edukativnih platformi, kreiranjem inovativnih učila).

Znanje o Evropskoj uniji

Rezultati test pitanja ukazuju da u 50% slučajeva ispitanici znaju osnovne činjenice o Evropskoj uniji. Takođe, rezultati pokazuju da srednjoškolci uglavnom znaju da je Srbija kandidat za članstvo, dok većina ispitanih nije znala koliko članica trenutno ima Evropska unija. Sa druge strane, više od 30% ispitanika u okviru svakog pitanja o Evropskoj uniji nije znalo odgovor (Jovičić Vuković, Papić-Blagojević, 2020).

Ove rezultate potvrdilo je i pitanje koje se tiče samostalne procene znanja o EU, koje ukazuje da su srednjoškolci uglavnom navodili da imaju oskudno znanje o EU. Slični rezultati dobijeni su i za pitanja o poznavanju vrednosti Evropske unije (uslovi za pridruživanje, poznavanje fondova Evropske unije i finansijska podrška, i institucije Evropske unije). Navedeno ukazuje da nedostatak informacija o EU postoji i kada su u pitanju opštepoznate činjenice, a prepostavka je da bi se slični rezultati dobili i kada je reč o informisanosti o konkretnim aspektima u oblasti EU, značajnim za mlade.

Kontinuiranom edukacijom srednjoškolaca, ali i saradnjom različitih stejkoldera (vlade, nevladinih organizacija, obrazovnih institucija i dr.) moglo bi se pozitivno uticati na povećanje informisanosti i znanja o Evropskoj uniji i kroz to uticati na oblikovanje stavova mladih.

Aktivnosti treba da budu usmerene ka navođenju mladih da se bave ovom temom, istraživanjem i predstavljanjem tema koje su za njih značajne, organizacijom različitih događaja i otvaranjem

diskusije na temu Evropske unije, a sve u cilju boljeg informisanja mladih o procesu pristupanja, pozitivnim i negativnim stranama koje članstvo nosi na makro i mikro nivou.

Potpunim, tačnim, jasnim i pravovremenim informacijama u vezi sa Evropskom unijom, mladima se može pomoći da svoje stavove izgrade na pravi način, razumevajući koristi i pozitivne strane članstva, te da u budućnosti budu podrška i glas više u procesu ulaska Srbije u Evropsku uniju.

Zaključci

Ulazak Srbije u Evropsku uniju doneće brojne koristi građanima Srbije, a posebno mladima, i utičaće na unapređenje imidža zemlje (Jovičić Vuković, 2018). Stabilno političko okruženje, koje Evropska unija garantuje, utičaće na kreiranje stabilnog ekonomskog i poslovnog okruženja (Božić-Miljković, Jovičić Vuković, 2021), u kojem će mlađi imati više mogućnosti za zaposlenje ili pokretanje sopstvenog biznisa (Jovičić Vuković, Papić-Blagojević, 2018; Jovičić-Vuković, Jošanov-Vrgović, Jovin & Papić-Blagojević, 2020). Takođe, prostor Evropske unije za mlađe činiće prostor bez granica, u kojem će, bez administrativnih ograničenja, moći da rade, žive, obrazuju se i putuju. Ipak, i pored evidentnih i brojnih koristi koje ulazak Srbije u Evropsku uniju može da donese, rezultati istraživanja pokazali su da srednjoškolci nemaju jasno izgrađen stav o EU, niti o procesu pridruživanja Srbije, gde preovlađuje neutralan stav prema većini pitanja koja se tiču ove teme. Jedan od razloga može biti nedovoljno pravih informacija i znanja koje o Evropskoj uniji imaju srednjoškolci, a što je takođe potvrđeno ovim istraživanjem.

Kao jedan od osnovnih problema uočen u prethodnim, ali i u ovom istraživanju, jeste **značajna praznina u pogledu tema o EU u obrazovnim programima**, odnosno nedovoljna zastupljenost tema u vezi sa Evropskom unijom u nastavnim programima srednjih škola, **zbog čega većina mlađih često svoje stavove i mišljenje o Evropskoj uniji zasniva na nepotpunim informacijama**.

Zbog toga je od ključnog značaja da se u narednom periodu obezbede savremeni oblici usvajanja različitih informacija i znanja o EU, kroz uvođenje i obogaćivanje sadržaja o EU u nastavnim programima, ali i kroz neformalno obrazovanje. U savremenom obrazovnom prostoru trenutno se odvija intenzivna digitalna transformacija koja zahteva unapređenje kompetencija nastavnika (Burns et al, 2020), ali i korišćenje inovativnih metoda edukacije mlađih, koje mogu imati pozitivan uticaj na zainteresovanost mlađih o temama u vezi sa EU, što posledično može doprineti većem razumevanju i podršci procesu pridruživanja Srbije EU.

INEES projekat predviđao je dve vrste sadržaja namenjenih kvalitetnom obogaćivanju postojećih obrazovnih programa i razvoju novog pristupa edukaciji (Jovičić Vuković, Papić-Blagojević, Damjanović, 2022), a u funkciji boljeg informisanja mlađih:

1. EUTutor veb-platforma

Inovativna veb-platforma kreirana je sa ciljem da obezbedi postojanje i laku upotrebu različitih sadržaja kreiranih u toku trajanja INEES projekta, kao što su elektronski priručnik, PowerPoint prezentacije, video-lekcije, testovi, kvizovi i drugi materijali, a čija su osnovna tema Evropska unija i evropske integracije. Na ovaj način, podstaći će se fleksibilniji i kreativniji načini učenja, dopreće se do što većeg broja učenika, profesionalaca, kreatora politika i drugih, te će se osigurati široka upotreba materijala i nakon završetka projekta.

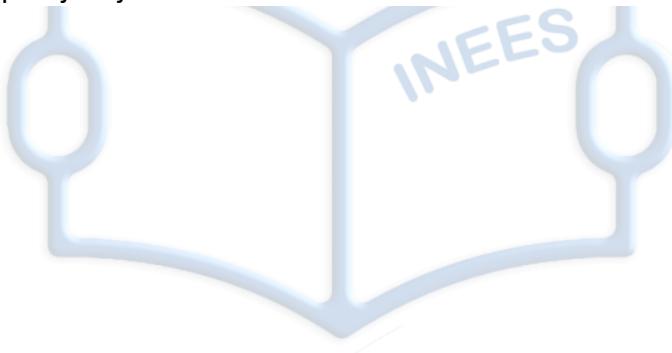

Platforma ima za cilj da obezbedi široku diseminaciju na nacionalnom, ali i na regionalnom nivou, i omogući pristup edukativnim materijalima, kako nastavnicima, tako i učenicima i široj javnosti zainteresovanoj za tematiku Evropske unije, i time obezbedi unapređenje znanja i podizanje svesti mlađih i šire zajednice o prednostima i značaju pristupanja Evropskoj uniji u toku i nakon završetka projekta (Jovičić Vuković, Njegić, Damnjanović, 2020).

2. EU Priručnik za srednje škole

Priručnik o Evropskoj uniji kreiran je sa ciljem da na sistematizovan, jednostavan, zanimljiv, lak za razumevanje i pristupačan način obezbedi neophodna znanja i informacije o EU. Priručnik je pripremljen tako da obezbeđuje visok nivo fleksibilnosti, kako bi se gradivo što lakše implementiralo u teme časova iz različitih oblasti (ekonomije, prava, geografije, sociologije, građanskog vaspitanja, stručnih predmeta). Teme iz Priručnika prate video-lekcije i kviz-testovi. Priručnik pruža sveobuhvatnu sliku o EU, sa ciljem sticanja osnovnih i produbljivanja prethodno stečenih znanja i boljeg razumevanja prirode i koncepta EU, značaja pridruživanja EU, kao i uloge i mogućeg uticaja pojedinca/gradanina u procesu pridruživanja EU (Damnjanović et al, 2021).

Sprovođenje redovnih istraživanja u populaciji mlađih i njihovo korišćenje u funkciji osmišljavanja inovativnih načina informisanja, kao i otvaranje diskusije i razvoj saradnje među svim relevantnim stejkholderima (škola, vlade, NGO i drugi), može doprineti boljem razumevanju značaja procesa pristupanja Srbije EU i mogućnosti koje će članstvo doneti, kao i dugoročno pozitivnoj promeni mišljenja mlađih o Evropskoj uniji.

Reference

1. Balkan Barometer 2019.
https://www.rcc.int/seeds/files/RCC_BalkanBarometer_PublicOpinion_2019.pdf
2. BEUM (2014). Istraživanje o informisanosti učenika beogradskih srednjih škola o Evropskoj uniji, Beograd.
3. Božić-Miljković, I., & Jovičić-Vuković, A. (2021). Chinese diaspora in Serbia. *Megatrend revija*, 18(3), 267-280. <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1820-3159/2021/1820-31592103267B.pdf>
4. Burns, E., Silvennoinen, E., Kopnov, V., Shchipanova, D., Papić-Blagojević, N., & Tomašević, S. (2020). Supporting the Development of Digitally Competent VET Teachers in Serbia and Russia. *The Education and Science Journal*, 9(22), 174-203.
5. Centar za evropske politike (2019). EU Sentiments of Serbia's Citizens, Belgrade. <https://cep.org.rs/wp-content/uploads/2019/03/EU-Sentiments-of-Serbia%20%99s-Citizens-1-1.pdf>
6. Damnjanović, J., Papić-Blagojević, N., Stankov, B., Jošanov-Vrgović, I., Jovičić Vuković, A., & Tomašević, D. (2021). Priručnik o EU za nastavnike i učenike u srednjim školama. Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad. <http://inees.vps.ns.ac.rs/wp-content/uploads/2021/02/EU-Handbook-FINAL.pdf>
7. Damnjanović, J., & Jovičić Vuković, A. (2020). The challenges of the Republic of Serbia EU accession – Youth perspectives. In *Book of abstracts, International Scientific and Expert Conference: Economic Development and Competitiveness of European Countries: Challenges of Economic Integration*, 21-24. <http://inees.vps.ns.ac.rs/wp-content/uploads/2021/01/Book-of-Abstracts-2020.pdf>
8. Evaluacija efekata predmeta Građansko vaspitanje - 10 godina posle. <https://www.gradjanske.org/wp-content/uploads/2019/03/GV-GLAVNI-NALAZI.pdf>
9. Evropski pokret Srbija (2017). Izveštaj o rezultatima istraživanja: Stavovi građana prema Evropskoj uniji, 10-17. april 2017, Beograd. <http://www.arhiva.emins.org/uploads/useruploads/dokumentipdf/EU2ME-Izvestaj-o-istrazivanju-stavova-gradjana,-april-2017.pdf>
10. Evropski pokret u Srbiji i Forum mladih (maj 2015). http://arhiva.emins.org/uploads/useruploads/forum-mladih/Fact-sheet_Stavovi-mladih-o-EU.pdf
11. Fakultet političkih nauka i Evropski pokret Srbija (2016). Srbija i Evropa u očima mladih. <http://www.arhiva.emins.org/uploads/useruploads/vesti/Srbija-i-Evropa-u-o%C4%8Dima-mladih-istrazivanje-stavova-mladih,-jun-2016.pdf>
12. Fondacija Friedrich Ebert: Mladi u Srbiji 2018/2019. https://library.fes.de/pdf_files/bueros/belgrad/15295-20190411.pdf
13. Greek City Times. <https://greekcitytimes.com/2021/12/15/europe-sets-2022-year-of-youth-to-empower-and-celebrate-young-people/>
14. Institut za evropske poslove (2020). Stavovi građana prema EU, Beograd. <https://iea.rs/wp-content/uploads/2020/09/2020-Stav-gradjana-Srbije-prema-EU-mart.pdf>

15. Institut za evropske poslove i Ninamedia Research (2019). Stavovi građana Srbije prema EU, istraživanje javnog mnjenja, Institut za evropske poslove, Beograd. <https://iea.rs/wp-content/uploads/2019/05/Stav-gra%C4%91ana-Srbije-prema-EU-mart-2019-final-2.pdf>
16. Jošanov-Vrgović, I., Jovičić Vuković, A., Papić-Blagojević, N., & Bolesnikov, D. (2020). Analysis of Quality of Services in Higher Education Institutions. In *Handbook of Research on Creating Sustainable Value in the Global Economy*, IGI Global, 349-365. <https://www.igi-global.com/chapter/analysis-of-quality-of-services-in-higher-education-institutions/241439>
17. Jovičić Vuković, A., Damnjanović, J., & Papić-Blagojević, N. (2022). Informisanost mladih o Evropskoj uniji. U *Zborniku apstrakata sa naučno-stručnog skupa Upravljanje izazovima savremenog poslovnog okruženja: Znanje-Digitalizacija-Inovativnost*, 14-15. april 2022, Zlatibor. <http://inees.vps.ns.ac.rs/wp-content/uploads/2022/04/ZBORNIK-APSTRAKATA-Visoka-poslovna-skola-NS.pdf>
18. Jovičić Vuković, A., Damnjanović, J., & Papić-Blagojević, N. (2020). Service Quality of the Higher Vocational Education. *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*. <http://management.fon.bg.ac.rs/index.php/mng/article/view/355/209>
19. Jovičić Vuković, A., Njegić, J., & Damnjanović, J. (2020). Učenje na daljinu: Studija slučaja EUTutor inovativne edukativne platforme. U *Zborniku radova sa XXVI Skupa Trendovi razvoja: Inovacije u modernom obrazovanju*, 16-19. februar 2020, Kopaonik. http://www.trend.uns.ac.rs/stskup/trend_2020/radovi/T1.2/T1.2-6.pdf
20. Jovičić Vuković, A., & Papić-Blagojević, N. (2020). Youth knowledge about EU topics - Evidence from the Republic of Serbia. In *Book of abstracts International Scientific and Expert Conference Economic Development and Competitiveness of European Countries: Challenges of Economic Integration*, 146-149. <http://inees.vps.ns.ac.rs/wp-content/uploads/2021/01/Book-of-Abstracts-2020.pdf>
21. Jovičić Vuković, A., Papić-Blagojević, N., & Damnjanović, J. (2022). Značaj Žan Mone programa: Studija slučaja projekta INEES. U *Zborniku radova sa XXVIII Skupa Trendovi razvoja: Univerzitetsko obrazovanje za privredu*, 14-17.02.2022, Kopaonik, 425-429. http://www.trend.uns.ac.rs/stskup/trend_2022/radovi/T5.1/T5.1-2.pdf
22. Jovičić Vuković, A., & Papić-Blagojević, N. (2018). Preduzetnički potencijali studenata turizma i ugostiteljstva. *Škola biznisa*, (1), 54-72. <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1451-6551/2018/1451-65511801054J.pdf>
23. Jovičić-Vuković, A. (2018). The importance and phases of the place branding process. *Škola biznisa*, (2), 133-148. <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1451-6551/2018/1451-65511802133J.pdf>
24. Jovičić-Vuković, A., Jošanov-Vrgović, I., Jovin, S., & Papić-Blagojević, N. (2020). Socio-demographic characteristics and students' entrepreneurial intentions. *Stanovništvo*, 58(2), 57-75. <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0038-982X/2020/0038-982X2000007J.pdf>
25. Krovna organizacija mladih Srbije (2018). Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji - 2018. godina, Beograd. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2018/08/Alternativni-izves%CC%8Ctaj-o-polo%C5%BEaju-i-potrebama-mladih-2018..pdf>
26. Ministarstvo za evropske integracije, Republika Srbija (2019). Evropska orijentacija građana Srbije, Beograd.

INEES

Introduction to EU Education
for Secondary Schools

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/istrazivanja_javnog_mnjenja/ijm_dec_19.pdf

27. Stavovi građana Srbije prema Evropskoj uniji, 10-17. april 2017.
<http://www.arhiva.emins.org/uploads/useruploads/dokumentipdf/EU2ME-Izvestaj-o-istrazivanju-stavova-gradjana,-april-2017.pdf>

Prilozi

Prilog 1. Upitnik

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

STAVOVI SREDNJOŠKOLACA O EVROPSKOJ UNIJI (EU) I EVROPSKIM INTEGRACIJAMA

Pred Vama se nalazi upitnik kreiran sa ciljem da pruži podatke o stavovima mladih o Evropskoj uniji. Istraživanje sprovodi **Visoka poslovna škola strukovnih studija u Novom Sadu** u okviru projekta **Erasmus+ Jean Monnet: Introduction to EU – Education for secondary schools (INEES)**, finasiranog od strane EACEA, EU.*

Molimo Vas da na sva pitanja odgovorite potpuno i unapred se zahvaljujemo na izdvojenom vremenu. Upitnik je anoniman, a rezultati istraživanja će biti prikazani zbirno. Za više informacija posetite sajt <http://inees.vps.ns.ac.rs/>

I DEO - DEMOGRAFSKI PODACI

Zaokružite odgovor ili dopunite

1.	Vaš pol je:	Muški	Ženski		
2.	Živite:	U gradu	Na selu		
3.	Koliko imate godina?				
4.	Naziv škole koju pohađate:				
5.	Mesto u kojem se škola nalazi:				
6.	Obrazovni profil/smer:				
7.	Godina:	I	II	III	IV
8.	Vaš uspeh prethodne školske godine	Dovoljan	Dobar	Vrlo dobar	Odličan
9.	Obrazovanje majke	Osnovna škola	Srednja škola	Fakultet/Viša škola	Master/Magistar/ Doktor nauka
10.	Obrazovanje oca	Osnovna škola	Srednja škola	Fakultet/Viša škola	Master/Magistar/ Doktor nauka
11.	Finansijska situacija moje porodice je	Lošija od proseka	Prosečna	Bolja od proseka	Ne mogu da ocenim/ Ne želim da se izjasnim

II DEO – IDENTITET

12. Koja od navedenih geografskih odrednica po važnosti najpotpunije određuje Vašu pripadnost? Zaokružite

1. Mesto u kojem živim   2. Regija u kojoj živim   3. Zemlja kao celina - Srbija
4. Evropa   5. Svet kao celina   6. Ne znam, ne mogu da se opredelim

III DEO – INFORMISANOST

13. Kako se informišete o EU i pridruživanju Srbije EU? Zaokružite

1. Učenjem o EU u školi   2. Kroz neformalno obrazovanje (treninge, kurseve, predavanja, radionice)
3. Praćenjem medija (TV, novine, radio)   4. Putem Interneta   5. Ne zanimaju me informacije te vrste

14. U kojoj meri ste Vi lično informisani o Evropskoj uniji?

Ocenite na skali od 1 (uopšte nisam informisan) do 5 (veoma dobro sam informisan)

1   2   3   4   5

*The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

15. Da li učite u školi o Evropskoj uniji, u okviru posebnog predmeta? Zaokružite

1. Da   2. Ne   3. Učim, ali kroz druge predmete

16. Ukoliko nemate poseban predmet o Evropskoj uniji, navedite u okviru kojih predmeta stičete znanja o EU:
(Dopunite)

17. Informacije koje dobijate u školi o Evropskoj uniji biste okarakterisali kao: Zaokružite

1. Jako korisne, jer mi pomažu da shvatim proces EU integracija i razloge za i protiv članstva u EU
2. Zanimljive, ne baš korisne   3. Nejasne   4. Nepotpune

18. U kojoj ste meri zainteresovani da dobijete informacije o Evropskoj uniji?

Ocenite na skali od od 1 (uopšte nisam zainteresovan) do 5 (veoma sam zainteresovan)

1   2   3   4   5

IV DEO – PRIDRUŽIVANJE EU

19. U kojoj meri podržavate pridruživanje Srbije Evropskoj uniji?

Na skali od 1 (ne podržavam) do 5 (u potpunosti podržavam) ocenite.

1   2   3   4   5

20. Prema Vašem mišljenju, kako će se živeti u Srbiji nakon njenog ulaska u Evropsku uniju? Zaokružite

1. Bolje   2. Lošije   3. Otprilike isto kao danas   4. Ne znam

21. Kada bi se sutra održavao referendum o ulasku Srbije u Evropsku uniju, kako biste Vi glasali? Zaokružite

1. Za   2. Protiv   3. Ne znam   4. Ne bih glasao

22. Ukoliko biste glasali protiv, navedite razlog: (Dopunite)

23. Glavna asocijacija na Evropsku uniju: (Dopunite)

24. Kakvo je vaše mišljenje o Evropskoj uniji, generalno? Zaokružite

1. Positivno   2. Neutralno   3. Negativno   4. Ne znam

25. Kada smatrate da će Srbija postati članica EU? Zaokružite

1. Do 2025. godine   2. Do 2030. godine   3. Posle 2030. godine   4. Nikad   5. Ne znam

26. Da li imate poverenje u EU? Zaokružite

1. Da   2. Ne   3. Ne znam

27. Pozitivne i negativne strane ulaska u EU su:

Ocenite na skali od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem)

1. Kvalitetniji i brži privredni razvoj	1	2	3	4	5
2. Viši životni standard ljudi	1	2	3	4	5
3. Bolje upoznavanje kultura i religija drugih naroda	1	2	3	4	5
4. Bolje mogućnosti zapošljavanja	1	2	3	4	5
5. Bolje i kvalitetnije obrazovanje	1	2	3	4	5
6. Bolja vojna zaštita Srbije	1	2	3	4	5
7. Veće mogućnosti za putovanja i sklapanja prijateljstva	1	2	3	4	5
8. Ugrožava nacionalni identitet srpskog naroda	1	2	3	4	5
9. Narušava suverenitet srpske države	1	2	3	4	5
10. Povećava mogućnosti privredne eksploracije Srbije	1	2	3	4	5
11. Čini Srbiju zavisnom od razvijenih evropskih zemalja	1	2	3	4	5
12. Standardima i merama ograničava privredni razvoj Srbije	1	2	3	4	5

28. Prema Vašem mišljenju članstvo u Evropskoj uniji na Vas lično uticaće: Zaokružite

1. pozitivno   2. ni pozitivno ni negativno   3. negativno   4. ne znam/ ne želim da se izjasnim

V DEO - ZNANJE O EVROPSKOJ UNIJI**29. Test Zaokružite**

Sedište EU je u Hagu.	Tačno	Netačno	Ne znam odgovor
Švajcarska je članica EU.	Tačno	Netačno	Ne znam odgovor
Hrvatska se poslednja priključila EU.	Tačno	Netačno	Ne znam odgovor
Evropska unija ima 26 članica.	Tačno	Netačno	Ne znam odgovor
Srbija ima status kandidata za EU.	Tačno	Netačno	Ne znam odgovor

30. Znanje - samoprocena*Ocenite na skali od 1 (uopšte nemam znanja) do 5 (posedujem obimno znanje)*

Nivo znanja koje imate o Evropskoj uniji	1 2 3 4 5
Poznajete vrednosti Evropske unije	1 2 3 4 5
Poznajete institucije Evropske unije	1 2 3 4 5
Poznajete programe finansijske podrške Evropske unije	1 2 3 4 5
Uslovi koje Srbija treba da ispuni da bi se pridružila Evropskoj uniji	1 2 3 4 5

Hvala!

